onderzoeksreeks **Politieacademie**

# Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie

Aard, omvang en ernst van het fenomeen bij de Nationale Politie en de Koninklijke Marechaussee

Annika Smit
Nanette Slagmolen
Carla Bronkhorst
José van den Goor
Guus Meershoek

Boomcriminologie

Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie

# Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie

*Aard, omvang en ernst van het fenomeen bij de Nationale Politie en de Koninklijke Marechaussee*

Annika Smit
Nanette Slagmolen
Carla Bronkhorst
José van den Goor
Guus Meershoek

Boom criminologie
Den Haag
2019

Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Omslagfoto: Shutterstock



ISBN 978-94-6236-899-6
ISBN 978-94-6274-987-0 (e-book)
NUR 741

www.boomcriminologie.nl

# Inhoudsopgave

# 1 Inleiding en vraagstelling

De politie corrigeert misdragingen van burgers en tracht deze te voorkomen, bij dat alles gesterkt en beperkt door de wet. Een belangrijke hulpbron voor de politie bij het uitvoeren van deze taak is informatie; deze kan, mits betrouwbaar en op het juiste moment beschikbaar, haar bij het optreden houvast bieden. De wet maakt het voor de politie mogelijk sommige informatie voor buitenstaanders geheim te houden. Zulke vertrouwelijke informatie kan haar een kennisvoorsprong geven op de te corrigeren burgers en haar zo helpen verstoringen van de rechtsorde te minimaliseren. Het is daarom van belang dat politiemensen niet alleen informatie zorgvuldig vergaren, maar er nauwgezet mee omgaan (verwerken) en ook bij het intern en extern beschikbaar stellen van politie-informatie (delen) zorgvuldigheid betrachten.

De kracht van politieoptreden berust op samenwerking. Daartoe behoort ook het intern delen en beschikbaar maken van politie-informatie. Correcte invoer van gegevens in politiële informatiesystemen sterkt het politieoptreden; slordige of vertekende informatie of onrechtmatig verkregen informatie kan collega's op het verkeerde been zetten en tot misslagen leiden. Beschikbaarheid van relevante informatie is voor politieoptreden een groot goed, maar kennisneming is gebonden aan de wet en aan de eigen taakuitoefening: bij vrijelijk grasduinen in de registers overschrijdt een politiebeambte zijn bevoegdheden. Het delen van politie-informatie met andere, bij de opsporing en handhaving betrokken instanties kan de rechtshandhaving sterken. Voor de politie bestaat een plicht slachtoffers en verdachten sommige politie-informatie te verstrekken. Maar ook aan het verstrekken van informatie aan derden zijn wettelijke grenzen gesteld. Soms mag de politie geen politie-informatie prijsgeven, bijvoorbeeld als deze de identiteit en de persoonlijke levenssfeer van burgers en politiebeambten betreft, lopende opsporingsonderzoeken in gevaar brengt of de staatsveiligheid bedreigt. Het prijsgeven van politie-informatie aan de buitenwereld kan ook de politiële kennisvoorsprong wegnemen en

daarmee de politiële taakuitoefening aantasten en kan zelfs personen of instellingen tegen politieoptreden immuniseren.

Het prijsgeven van politie-informatie die geheim hoort te blijven, het lekken, wordt onderkend als een ernstig vergrijp, zowel door politiemensen zelf als in de samenleving. De strafzaak tegen de voormalige politieman Mark M., die in februari 2018 werd veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf wegens het langdurig tegen betaling verstrekken van vertrouwelijke politie-informatie aan Brabantse criminelen stond dan ook volop in de belangstelling. In de slipstream van deze zaak trokken ook andere gevallen de aandacht. Het leidde in de publieke opinie tot speculatie over de omvang (neemt het toe?) en de oorzaken (frustratie onder agenten over de reorganisatie, gerichte ondermijning door georganiseerde misdaad?).

Dit rapport bevat het verslag van een onderzoek naar het lekken van vertrouwelijke politie-informatie. Het betreft een facet van de omgang met informatie door politiebeambten, namelijk het onrechtmatig snuffelen in politieregisters en het onrechtmatig delen van informatie. In alledaagse, politiële bewoordingen: het lekken aan jezelf en het lekken aan anderen. Bij het aanvaarden van zijn of haar functie zweert of belooft een politiebeambte 'de zaken, waarvan ik door mijn ambt kennis draag en die mij als geheim zijn toevertrouwd, of waarvan ik het vertrouwelijke karakter moet begrijpen, niet [te zullen] openbaren aan anderen dan aan hen, aan wie ik volgens de wet of ambtshalve tot mededeling verplicht ben'.[1] Uit de formule blijkt al dat lekken ongeoorloofd *gedrag* betreft.

Dit onderzoek beoogt dat ongeoorloofde gedrag in kaart te brengen en heeft daarom een sociaalwetenschappelijke invalshoek en een exploratief karakter. Voor de politie zelf is lekken een lastig te onderzoeken en te beheersen fenomeen, omdat ontvreemding van informatie het oorspronkelijke goed niet vermindert. Het is veel gemakkelijker te ontdekken dat vertrouwelijke informatie is prijsgegeven dan hoe deze de wereld in is gekomen. Dit onderzoek richt zich op hoe politiemedewerkers aan dat laatste gewild en ongewild hebben bijgedragen.

1 Beroepscode politie.

## 1.1 Opdracht

De Politieacademie, het onderwijs- en kennisinstituut voor de Nationale Politie, beschikt over een afdeling Kennis en Onderzoek die onafhankelijk praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek verricht naar veiligheidsvraagstukken. Leidraad is de in juni 2015 uitgebrachte Strategische Onderzoeksagenda voor de Politie 2015-2019. Een van de acht thema's die in deze agenda voor het onderzoek naar en voor de politie worden geformuleerd, is Weerbaarheid en Integriteit. De korpsleiding verzocht de Politieacademie om in dit kader nader wetenschappelijk onderzoek te doen naar het lekken van vertrouwelijke politie-informatie. Onderzoek naar dit fenomeen is bijzonder lastig en bijgevolg schaars. De onderzoekers hadden het voordeel van ruime toegang tot informatie uit de politiedossiers.

Bij de uitvoering van het onderzoek genoten de onderzoekers de steun van een kleine klankbordgroep, bestaande uit twee diensthoofden VIK (afdeling Veiligheid, Integriteit en Klachten) en een adviseur integriteit van de korpsleiding. In overleg met hen werd besloten dat allereerst zou worden getracht het fenomeen in kaart te brengen, met andere woorden dat het onderzoek gericht zou zijn op beschrijving van het fenomeen en dat het dossieronderzoek zich zou beperken tot de voorvallen die in 2015 en 2016 aan het licht waren gekomen. Het College van Procureurs-Generaal verschafte ons toegang tot de relevante dossiers van de Rijksrecherche. Nadat het onderzoek van start was gegaan, is op verzoek van de leiding van de Koninklijke Marechaussee haar organisatie in het onderzoek betrokken.

Het ligt in de bedoeling dat dit eerste, grotendeels kwantitatieve dossieronderzoek een vervolg krijgt waarin dieper wordt ingegaan op de achtergronden en drijfveren van de lekkende politiebeambten en waarin naar verklaringen voor het fenomeen wordt gezocht.

## 1.2 Vraagstelling

Aan het onderzoek heeft de volgende vraagstelling ten grondslag gelegen:

> Wat is de aard, de omvang en de ernst van lekken van vertrouwelijke politie-informatie door medewerkers van de Nationale Politie en de Koninklijke Marechaussee?

Zoals gezegd, beoogt deze vraag een beschrijvend antwoord. Wat voor medewerkers lekken informatie? Met welke bedoelingen? Hoe gebeurt dat? Op eigen initiatief of onder druk van buitenstaanders? En wat voor informatie betreft het? Voorts is het de bedoeling ook de omvang in kaart te brengen: hoeveel gevallen betreft het jaarlijks? Vindt het in specifieke delen van de organisatie plaats? Om hoeveel informatie gaat het? Zijn het vooral eenmalige gevallen of duurzame? Ten slotte wordt getracht ook de ernst van het fenomeen te duiden. In hoeverre wordt het goed functioneren van de politie aangetast en wat is de maatschappelijke impact van het fenomeen? Zijn er aanwijzingen dat (georganiseerde) misdaad in toenemende mate politiebeambten onder druk zet om vertrouwelijke informatie te verstrekken?

In dit onderzoek wordt dus nog niet getracht verklaringen voor het fenomeen te vinden. Verklaringen zijn een belangrijk hulpmiddel bij het formuleren van een effectieve aanpak van misdragingen. Bij het formuleren van de conclusies betrachten wij daarom op dit punt terughoudendheid.

De belangrijkste bron voor dit onderzoek zijn de dossiers van meldingen van lekken die zijn binnengekomen in de jaren 2015 en 2016 bij de bureaus Veiligheid, Integriteit en Klachten (VIK) van de Nationale Politie, de Sectie Interne Onderzoeken (SIO) van de Koninklijke Marechaussee en de Rijksrecherche. De keuze voor deze periode werd ingegeven door de verwachting dat het overgrote deel van deze zaken bij de start van dit onderzoek reeds was afgedaan of kort daarna zou worden afgedaan. We zouden zo over complete dossiers kunnen beschikken. In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de verzameling, de selectie en de analyse van de dossiers.

## 1.3 Dankbetuiging

Het College van Procureurs-Generaal gaf vier onderzoekers toestemming om de relevante dossiers van de Rijksrecherche in te zien. Bij de uitvoering van het onderzoek verkregen wij ruimhartige en soepele medewerking van alle betrokken diensten. Zoals uit hoofdstuk 3 zal blijken, vergden wij van hen soms veel tijd en medewerking, maar dit veranderde niets aan hun welwillendheid. Wij zijn hun daarvoor bijzonder dankbaar. In de loop van het onderzoek is enkele malen overlegd met de klankbordgroep. Deze was hulpvaardig en liet ons alle vrijheid. Het eindresultaat is voor openbaarmaking gepresenteerd aan

de korpsleiding en de diensthoofden VIK. Twee vragen van de laatsten leidden tot een aanvullende, verdiepende analyse.

Het onderzoek is uitgevoerd door de op het titelblad vermelde personen.[2] Tijdens het onderzoek werden we ondersteund door Soumaija El Kadiri. Zij en Bart Lentfert, beiden verbonden aan de Politieacademie, waren ook behulpzaam bij de dataverzameling. Wij hebben geprofiteerd van kritisch commentaar van Ariana Need, hoogleraar sociologie aan de Universiteit Twente, op een eerdere versie van het rapport.

## 1.4 Opbouw verslag

Het onderzoek beoogt zoals gesteld de aard, de omvang en de ernst van het fenomeen lekken van vertrouwelijke politie-informatie in kaart te brengen. De opbouw van het verslag volgt de belangrijkste facetten van het fenomeen. In hoofdstuk 2 wordt bestaande kennis beschreven van lekken door politiemedewerkers. Vervolgens komt in hoofdstuk 3 aan de orde hoe de data zijn verzameld en in hoofdstuk 4 hoe de afdelingen VIK en de SIO meldingen van lekken behandelen. In hoofdstuk 5 wordt beschreven welke informatie is gelekt, waarmee een belangrijk deel van de aard van het fenomeen wordt geduid. In hoofdstuk 6 komen de verdachte beambten in beeld en in hoofdstuk 7 de organisatorische context waarin het lekken kon plaatsvinden. Samen met hoofdstuk 5 geven de hoofdstukken 6 en 7 een beeld van de omvang. In hoofdstuk 8 komt de ontvangende partij in beeld en daarmee een belangrijk deel van de ernst. In hoofdstuk 9 wordt een inschatting gemaakt van de schade die is aangericht door het lekken. Hoofdstuk 10 brengt de bevindingen samen in een beeld dat antwoord geeft op de onderzoeksvraag.

2 Zie bijlage 1 voor nadere biografische gegevens.

# 2 Het fenomeen lekken

Wetenschappelijk onderzoek naar het lekken van vertrouwelijke informatie is schaars. Bovendien verschilt de problematiek naargelang de aard van de organisatie, het karakter van de vertrouwelijke informatie en de context. Veel onderzoek richt zich op het lekken van informatie uit het openbaar bestuur naar de media en uit bedrijven naar de concurrentie.[3]

## 2.1 Voorhanden kennis van het fenomeen

Organisaties en instanties staan voor de opgave om een grens te stellen tussen informatie die met de buitenwereld kan worden gedeeld en informatie die moet worden afgeschermd omdat anders hun functioneren of hun functie in de samenleving wordt aangetast, en om die grens vervolgens te bewaken. Bedrijven moeten voorkomen dat koersgevoelige informatie uitlekt, het openbaar bestuur moet sollicitatieprocedures afschermen, de krijgsmacht moet strategieën geheim houden en inlichtingen- en veiligheidsdiensten moeten zelfs hun werkwijzen verheimelijken. Niettemin hebben al deze organisaties te kampen met bedoelde en onbedoelde overschrijdingen van de gestelde grens. Soms komt dat doordat opponenten het functioneren van de betrokken instantie willen blokkeren of op zoek zijn naar informatie waarvan zij maatschappelijk profijt verwachten te kunnen trekken. Maar ook omdat deze instellingen meer of minder intensief in die buitenwereld werkzaam zijn, omdat moderne media geïnteresseerd zijn in het functioneren van die organisaties (en vooral in eventueel

3 M.A.P. Bovens, H.G. Geveke en J. de Vries, 'Open public administrations in the Netherlands: the politics of leaking', *International Review of Administrative Sciences, 61, 1* (1995), p. 17-40; M. Baccara, 'Outsourcing, information leakage and consulting firms', *The RAND journal of economics, 38*(1), p. 269-289.

disfunctioneren) en omdat burgers van instellingen eisen dat zij transparant zijn in hun optreden.

In dit onderzoek richten we ons specifiek op het lekken bij de politie en de marechaussee.[4] De politie beschikt over diverse soorten vertrouwelijke informatie, voornamelijk bedrijfsmatige gegevens, intelligence en operationele informatie.[5] De eerste categorie omvat veelal persoonsinformatie over politiepersoneel, de tweede vooral criminaliteitsbeelden en operationele plannen en de laatste categorie informatie die direct nuttig is voor de handhaving en opsporing. Met name de laatste categorie politie-informatie kan, eenmaal uitgelekt, criminaliteit faciliteren en de persoonlijke levenssfeer van burgers aantasten.

Binnen de politie dient dergelijke informatie voor medewerkers ten behoeve van de dienstuitoefening gemakkelijk beschikbaar te zijn en daarom geldt daar met betrekking tot zulke politie-informatie het adagium: delen tenzij. De criteria voor dat *tenzij* zijn primair vastgelegd in de Wet politiegegevens (Wpg) en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).[6] Beide regelingen binden het verwerken en delen van politie-informatie aan personen en taken. Voor het kennisnemen van en gebruiken van politie-informatie moet een medewerker geautoriseerd zijn en bovendien moet wat hij of zij met die informatie doet, dienstbaar zijn aan de eigen (politie)taak. Voor het delen van informatie moet de betrokkene zich er bovendien van vergewissen dat de ontvanger ook geautoriseerd is en de informatie nodig heeft bij het uitvoeren van zijn of haar politietaak. Ten slotte is er ook nog bijzonder vertrouwelijke informatie die alleen gedeeld mag worden met toestemming van bevoegd gezag. Al met al is de omgang met informatie wettelijk nauwgezet geregeld, maar wel op zo'n manier dat een soepele omgang met vertrouwelijke informatie binnen de politie mogelijk is.[7]

Regels bieden houvast, maar bij de naleving spelen ook zaken als ervaring, routines, gedeelde werkwijzen en de dwang der omstandigheden een rol. Politiemedewerkers zijn gericht op het plegen van interventies

4 Gemakshalve vatten we het militaire politiekorps Koninklijke Marechaussee in dit rapport verder ook onder politie.

5 P. Manning, *Information technologies and the police*. Chicago: Chicago University Press 1992.

6 De Algemene Verordening Gegevensbescherming is op 25 mei 2018 van kracht geworden. In de onderzochte periode (2015 en 2016) was nog de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) van kracht.

7 S. Franken, 'De WPG', in: M. de Hengst, T. ten Brink en J. ter Mors, *Informatiegestuurd politiewerk in de praktijk*. Deventer: Vakmedianet 2017, p. 65-85.

in de samenleving, zijn doelgericht en daarbij geneigd praktische barrières te slechten. Regels kunnen zo'n barrière lijken. Een 'olifantenpaadje' is snel gevonden. De politieorganisatie beschikt daarom over voorzieningen om de naleving te bewaken en te voorkomen dat vertrouwelijke informatie op verkeerde plekken terechtkomt. Nieuwe medewerkers worden gescreend, in de opleiding worden zij over de regels onderwezen en in de aanwending geoefend en ook in de dienst worden zij op de regels geattendeerd. Omdat politiewerk aanleiding biedt om de grens te overschrijden, is het bewaken van de grens voor de politie een kwestie van aanhoudende zorg, zowel van de individuele medewerker zelf als van de organisatie. In het wetenschappelijk onderzoek naar lekken is er daarom aandacht voor beide kanten van dit handhavingsvraagstuk: de persoonlijke en de organisatorische.

Psychologisch onderzoek richt zich op de motivatie en de persoonlijkheid van lekkende politiebeambten.[8] Op basis van het bescheiden aantal relevante publicaties hebben wij bij de analyse van onze bronnen zes profielen onderscheiden:

1. De onnozele/onwetende politiemedewerker die zich van geen kwaad bewust is, schrikt als hij op zijn gedrag wordt aangesproken en veelal ook niet begrijpt dat het een misstap betreft.
2. De onoplettende/onachtzame medewerker die na afloop beseft dat hij een misstap heeft begaan, dat soms zelf direct meldt, maar dat soms ook uit schaamte en/of angst verborgen tracht te houden.
3. De politiemedewerker in de privésfeer die zich bovenmatig identificeert met zijn rol als politieman en bijvoorbeeld in de privésfeer uit oprechte zorg met gebruik van vertrouwelijke politie-informatie tracht misstanden recht te zetten.
4. De ingepakte medewerker die zich door een 'voor wat hoort wat'-mentaliteit verplicht voelt bijvoorbeeld een ex-collega die werkzaam is in de particuliere sector of een kennis in de privésfeer van dienst te zijn.
5. De op persoonlijk voordeel gerichte medewerker die vertrouwelijke informatie aan derden aanbiedt in ruil voor geld, goederen of diensten, soms omdat hij financieel in de problemen is geraakt.
6. De geïntimideerde medewerker die kwetsbaar is gemaakt door een buitenstaander die ontdekt heeft dat de eerste bereid en in staat is vertrouwelijke informatie te verstrekken.

8 Office of Police Integrity, *Sensitive and confidential information in a police environment.* Melbourne: Victoria Police 2010.

Behalve op de persoonlijkheid en de motivatie hebben wij in het onderzoek ook gelet op de rechtvaardiging voor het lekken, op het gemak waarmee de lekker zich er zelf mee overtuigt en op de context waaraan die rechtvaardiging mogelijk haar overtuigingskracht ontleent. Vanzelfsprekend blijkt na onderzoek dat sommige politiemedewerkers onterecht van lekken zijn verdacht. Ook hun profiel en reactie op de verdenking worden in kaart gebracht, omdat dit kan helpen in dit soort gevallen beschuldigingen vroegtijdig te ontzenuwen.

Naast psychologisch onderzoek is er sociologisch onderzoek naar het fenomeen dat wijst op aspecten van de organisatorische context en de maatschappelijke taakuitoefening die ruimte bieden aan en/of aanzetten tot lekken. Politiemensen werken in snel wisselende, conflictrijke noodsituaties waarin zij dikwijls prompt moeten ingrijpen. Daarbij geldt dan ook nog dat voor hen de mond het belangrijkste wapen is. Frequent wordt gecommuniceerd met weerspannige burgers. Onbekendheid met de regels en moeite met de toepassing in concrete situaties doen zich voor. In een moment van onachtzaamheid kan men gemakkelijk de mond voorbijpraten.[9]

In onderzoek wordt ook vaak gewezen op anomie (de ervaring dat de eigen, persoonlijke beroepsopvatting de aansluiting met de missie van de organisatie heeft verloren) als bron van een slordige omgang met vertrouwelijke informatie. Gedacht kan dan worden aan zaken als reorganisaties, plaatsing op ongewenste posities en vastgelopen loopbanen. Voorts blijkt dat wangedrag op de werkvloer, zoals misbruik van diensteigendom, pesten en het openlijk in de wind slaan van regels en afspraken, lekken in de hand kan werken. Dat geldt ook voor een te hoge druk vanuit het management op het leveren van prestaties. Regels worden in dat geval al snel als middel beschouwd waarvan de overtreding met het bereiken van het gestelde doel kan worden geheiligd. Sowieso is integriteit binnen de politie gebaat bij een leiding die zelf het goede voorbeeld geeft, aandacht heeft voor medewerkers, hen aanspreekt op een onduidelijke gang van zaken en het beheer op orde heeft. Bij dat laatste kan in het bijzonder worden gedacht aan de autorisaties voor het gebruik van informatiesystemen. Ten slotte wordt de norm ook gesteld door de wijze waarop leidinggevenden signalen van lekken al of niet oppikken en gevallen van lekken afhandelen.[10]

9 Punch, M., *Police corruption. Deviance, accountability and reform in policing*. Cullompton: Willan 2009.

10 Punch, a.w., p. 163-189.

## 2.2 Kennis over het vóórkomen in Nederland

Het lekken van vertrouwelijke informatie werd voor de Nederlandse politie een probleem in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Voor die tijd waren er politiebeambten die verdekt journalisten informeerden over opsporingsonderzoeken of bijzondere politieacties. Dat leidde wel tot na-ijver bij collega's, omdat de verstrekker soms in gunstige zin in de pers werd vermeld, maar zolang het onderzoek zelf niet verstoord raakte, werd het getolereerd. Daarnaast onderhielden rechercheurs eigen informanten en deelden soms met de laatsten informatie in ruil voor de ontvangen inlichtingen. Het intomen van de verspreiding van vertrouwelijke informatie was al met al een zaak voor de individuele politiemedewerker.[11]

In de jaren tachtig werd de vergaring van informatie over criminelen een gespecialiseerde taak van Criminele Inlichtingendiensten, kregen rechercheurs de instructie contacten met eigen informanten af te bouwen en ging men binnen opsporingsteams informatie delen. De distributie en afscherming van informatie werden daarmee een organisatorische opgave. Tegelijkertijd werd integriteit een issue. De Amsterdamse korpsleiding, die in de tweede helft van de jaren zeventig met ernstige corruptieaffaires was geconfronteerd, publiceerde in 1981 de nota *Binnenspiegel*, waarin naast andere misdragingen ook het lekken van vertrouwelijke informatie werd aangekaart.

Toen eind jaren tachtig in de pers de eerste verhalen verschenen over georganiseerde misdaad in de drugshandel, gingen ook geruchten circuleren over criminelen die informatie ontvingen van politiemedewerkers. In 1993 ontbrandde de IRT-affaire door de beschuldiging van de Utrechtse korpschef dat er binnen de leiding van het Amsterdamse korps corrupte collega's waren. Dat bleek na onderzoek een ongestaafde bewering. Drie jaar later signaleerde de Parlementaire Enquête Commissie Opsporingsmethoden niettemin dat er politiemensen waren die 'bedenkelijke, ongewenste' contacten met criminelen onderhielden en criminele organisaties die door observatie en corruptie gericht informatie in politiekring vergaarden.[12]

11 Meershoek, G., *De Gemeentepolitie in een veranderende samenleving*. Amsterdam: Boom 2006, p. 363 e.v.

12 Enquêtecommissie Opsporingsmethoden, *Inzake opsporing*. Den Haag: Sdu Uitgevers 1996, p. 66-68.

Halverwege de jaren negentig kwam de zorg voor integer handelen expliciet op de bestuurlijke en politiële agenda. In alle nieuwe regionale politiekorpsen werden Bureaus Intern Onderzoek (BIO) ingesteld, er kwam integriteitsbeleid en er kwamen integriteitstrainingen. Ook werd onderzoek uitgevoerd naar de implementatie van het beleid, naar trainingen, naar de aard van de integriteitsschendingen en naar de heersende opvattingen over integriteit in de korpsen. Baanbrekend was het kwalitatieve onderzoek *Lekken of verstrekken?* door Ad van Ruth en Lodewijk Gunther Moor naar onrechtmatige informatiedeling door de politie dat in 1997 in de slipstream van het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden verscheen.[13] Een eerste, kwantitatief overzicht gaf vervolgens de Monitor Interne Onderzoeken Politie van 2001. In het eerste decennium van de nieuwe eeuw deden diverse onderzoekers van de Vrije Universiteit, deels voortbouwend op deze monitor, kwalitatief onderzoek naar integriteitsschendingen en integriteitsbeleid.[14] Ten slotte konden in de regiokorpsen Rotterdam en Amsterdam enkele masterstudenten voor hun scriptie kwantitatief onderzoek doen. In verband met dit onderzoek zijn vier bevindingen uit deze literatuur van belang.

Van Ruth en Gunther Moor brachten met een kwalitatief onderzoek van 315 dossiers van diverse politiële en justitiële instanties uit de periode 1993-1995 naar ongeoorloofde uitwisseling van politie-informatie voor het eerst het brede palet aan ontvangers van informatie in kaart. 53 dossiers betroffen ongeoorloofd verstrekken van informatie aan instanties uit 'de bovenwereld', dat wil zeggen andere opsporingsdiensten, het openbaar bestuur, verzekeringsmaatschappijen en banken. In 48 dossiers waren de ontvangers van onrechtmatig verstrekte informatie particuliere recherchebureaus, privédetectives en belanghebbende burgers. In de resterende 214 dossiers werd de informatie verstrekt aan de 'onderwereld': georganiseerde en individuele, grote en kleine criminelen.[15] Sinds de publicatie van *Lekken of verstrekken?* zijn de wettelijke mogelijkheden om informatie te verstrekken aan instanties uit het eerste domein – de bovenwereld – duidelijk verruimd, wat mogelijk de druk om in deze richting te lekken heeft verminderd. Aandacht voor onrechtmatige verstrekking van vertrouwelijke politie-informatie naar

13 Ruth, A. van en L. Gunther Moor, *Lekken of verstrekken? De informele informatie-uitwisseling tussen opsporingsinstanties en derden*. Ubbergen: Tandem Felix 1997.

14 Voor een overzicht: Lamboo, T., *Integriteitsbeleid van de Nederlandse politie*. Delft: Eburon 2005.

15 Hierna zal nog uitvoerig ingegaan worden op het recente onderzoek van Nelen en Kolthoff dat zich richtte op ongeoorloofde informatieverstrekking aan georganiseerde misdaad.

de bovenwereld en de particuliere onderzoekswereld is sindsdien verflauwd.[16]

Recent kwantitatief onderzoek naar het lekken van vertrouwelijke informatie vanuit de politie is schaars. Het meest scherpe beeld verschafte Kruithof in 2011 in haar scriptie voor de master criminologie aan de Erasmus Universiteit. Zij deed onderzoek bij de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond naar de aard en omvang van de integriteitsonderzoeken in de jaren 2008 en 2009. In die jaren vonden daar 65 onderzoeken naar lekken plaats die samen 13,7% van alle integriteitsonderzoeken uitmaakten. Met 43,1% van de lekonderzoeken komt het onrechtmatig raadplegen van politiesystemen het meest frequent voor. Kruithof merkt met recht op dat die hoge frequentie mogelijk wordt verklaard door het gemak waarmee voor een dergelijke verdenking bewijs is te vinden. Met 20% van de zaken lijkt ook opvallend veel sprake van het lekken aan criminelen, tegen 7,7% zaken van lekken aan vrienden en 4,6% zaken van lekken aan familie. Hierbij tekent Kruithof aan dat meldingen van lekken aan criminelen vaak worden aangedragen door het Team Criminele Inlichtingen (TCI), terwijl bij de laatste twee categorieën zo'n institutionele brenger van zaken ontbreekt. Deze zouden daarom ondervertegenwoordigd kunnen zijn. Uit de bevindingen van Kruithof kan je de conclusie trekken dat aangiftebereidheid, detecteerbaarheid en onderzoeksinspanningen uiteenlopend uitwerken op de verschillende vormen van lekken en dat daarmee rekening moet worden gehouden bij de beoordeling van het beeld van het fenomeen lekken op basis van politiegegevens.[17]

Twee jaar later verrichtte de Leidse masterstudente Margot Sloot een kwantitatief onderzoek naar schendingen van integriteit in de jaren 2009-2012 bij de regiokorpsen die in de Nationale Politie de eenheid Oost-Nederland uitmaken. In deze periode vonden daar 133 onderzoeken plaats waarvan negentien oftewel 14,3% lekken betroffen, een vergelijkbaar aandeel als bij het korps Rotterdam-Rijnmond in de jaren 2008-2009. Sloot analyseerde de dossiers minder diepgaand dan Kruithof; zij richtte zich vooral op het zoeken van verklaringen. Enkele van haar bevindingen zijn opvallend. Mannen blijken

16 Uit het recente proefschrift van Meerts blijkt dat aan private opsporing ter afstemming van de werkzaamheden wel informeel sturingsinformatie wordt verstrekt. Meerts, C.A., *The semi-autonomous world of corporate investigators. Modus vivendi, legality and control* (diss. Rotterdam). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 2018.

17 Kruithof, K.R., *Integriteit bij de politie Rotterdam-Rijnmond* (scriptie Rotterdam). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 2011.

oververtegenwoordigd onder de schenders van integriteit en dan vooral mannen ouder dan 35 jaar met weinig (minder dan tien) of juist veel (meer dan dertig) dienstjaren. Medewerkers met uitvoerende taken, vooral in de basispolitiezorg, blijken ook oververtegenwoordigd. Vanwege een geringe respons op een door haar onder de schenders uitgezette enquête was zij uiteindelijk niet in staat houdbare verklaringen te formuleren.[18]

Een terugkerend thema in de discussies over politiële integriteit is de mogelijke oververtegenwoordiging van allochtone collega's onder de overtreders. De oorsprong van dit thema is te vinden in de jaren negentig toen de Amsterdamse en Rotterdamse korpsen, nadat zij in het kader van een gerichte werving van nieuw personeel onder allochtonen de toelatingscriteria hadden versoepeld, te maken kregen met opvallende misdragingen door enkele van deze nieuwelingen. Zowel de Parlementaire Enquêtecommissie als Van Ruth en Gunther Moor wezen kort daarna op een mogelijke oververtegenwoordiging van allochtone collega's onder de schenders van integriteit. In 1999 gaf het Amsterdamse Bureau Interne Onderzoeken aan dat 20% van de meldingen van misdragingen een Nederlands-Surinaamse collega betrof, terwijl deze medewerkers slechts 12,4% van het personeelsbestand uitmaakten. Voor zowel Nederlands-Marokkaanse als Nederlands-Turkse medewerkers waren die cijfers 7% en 4,1%. Die oververtegenwoordiging betrof bovendien vooral het lekken van informatie. In 17% van de onderzoeken naar autochtone politiemedewerkers ging het om het lekken van vertrouwelijke informatie tegen 32% van de onderzoeken naar allochtone medewerkers.[19] Een kleine tien jaar later constateerde Kruithof in Rotterdam-Rijnmond ook een oververtegenwoordiging van allochtonen onder de schuldig bevonden schenders van integriteit. Terwijl allochtonen daar 11,8% van het personeelsbestand uitmaakten, waren 21,8% van de aan schending van integriteit schuldig bevonden medewerkers van allochtone komaf. Ook in dit geval ging het bij deze groep vooral om het lekken van vertrouwelijke informatie.[20]

Ten slotte is onderzoek gedaan naar de in politiekring heersende opvattingen over integriteit. Dit is in dit geval belangrijk, omdat lekkende

18 Sloot, M., *Integriteitsschendingen binnen de politie. Op zoek naar oorzaken* (scriptie Leiden). Universiteit Leiden 2013.

19 Brouwer, N., *'Tussen twee vuren.' Een studie naar normafwijkend gedrag onder allochtone politiemedewerkers*. Apeldoorn: NPD 2000.

20 Kruithof, K.R., *Integriteit bij de politie Rotterdam-Rijnmond* (scriptie Rotterdam). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 2011.

beambten in zulke opvattingen een rechtvaardiging/excuus voor hun misstap kunnen vinden en collega's een rechtvaardiging voor het niet-aanspreken en/of het niet melden. Het meest scherpe beeld werd in 2004 geschetst door Lasthuizen, Huberts en Kaptein op basis van een survey onder medewerkers van vijf regiokorpsen.[21] 90% van de ondervraagde medewerkers maakte kenbaar onzorgvuldige omgang met informatie onacceptabel te vinden. De breed gedeelde norm zorgde niet voor een passende praktijk. 31% van de ondervraagden gaf namelijk aan dat daar binnen het eigen team toch sprake van was. Slordigheid leek daarbij te overheersen, want slechts 11% meende dat soms van misbruik van informatie sprake was. Voorts meldde een derde van de medewerkers dat collega's soms van elkaars wachtwoord gebruikmaakten, bijna de helft dat collega's de computer aan lieten staan als de werkplek tijdelijk werd verlaten en meende 40% dat vertrouwelijke stukken bij het einde van de werktijd niet altijd werden opgeborgen.

In 2017 publiceerden Nelen en Kolthoff het verslag van een onderzoek naar integriteitsschendingen gerelateerd aan georganiseerde misdaad door beambten van de Nationale Politie, de Koninklijke Marechaussee, de Douane en de FIOD in de jaren 2012 tot en met 2016.[22] Aanleiding tot dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het WODC, waren de in de inleiding genoemde geruchtmakende affaires van lekkende politiebeambten. Hun onderzoek overlapt gedeeltelijk met het onderhavige. Nelen en Kolthoff richtten zich echter op meer delicten dan het lekken van vertrouwelijke informatie, keken ook naar zaken bij de FIOD en de Douane, maar beperkten zich tot die gevallen die in verband konden worden gebracht met georganiseerde misdaad. Niettemin is het raakvlak groot. Een derde van de door hen bestudeerde schendingen van integriteit betrof het lekken van informatie.[23]

Nelen en Kolthoff raadpleegden allereerst de analyses van de Monitor Georganiseerde Misdaad van het WODC. Deze zijn gedegen, rusten op grondig onderzoek in dossiers en aanvullende interviews, maar richten zich primair op analyse van criminele organisaties: niet op het traceren van eventueel lekkende politiebeambten. Vervolgens verza-

21 Lasthuizen, K., L.W.J.C. Huberts en M. Kaptein, *Integriteitsopvattingen bij de politie. Beschrijving en verklaring van de omvang en aanvaardbaarheid van integriteitsschendingen op basis van surveyonderzoek onder politiemedewerkers*. Zeist: Kerckebosch 2004.

22 Nelen, H. en E. Kolthoff, *Georganiseerde criminaliteit en integriteit van rechtshandhavingsinstanties*. Den Haag: WODC 2017.

23 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 43. Waarschijnlijk is in een groter deel van de door hen bestudeerde onderzoeken sprake van lekken van vertrouwelijke informatie, omdat zij uitgaan van delicten en niet van verdachten of dossiers.

melden de VIK en de SIO op hun verzoek alle mogelijke zaken van aan georganiseerde misdaad gerelateerde schendingen van integriteit. Dat resulteerde in 256 signalen (geen unieke zaken) waarvan in tachtig gevallen beide verdenkingen (schending van integriteit en relatie met georganiseerde misdaad) aanwezig waren. Ten slotte organiseerden zij een besloten bijeenkomst met betrokken politiemedewerkers, waarbij deze collectief werden geënquêteerd.[24]

Nelen en Kolthoff constateren dat in 5% van de door hen bestudeerde zaken de melding afkomstig is van een burger.[25] Zij schetsen een beeld van de integriteit schendende politiebeambte als een relatief jonge persoon met weinig zelfcontrole die slecht met tegenslagen kan omgaan, gefrustreerd is en een hang heeft naar avontuur. Zij vinden ook de bevestiging voor de eerder getrokken conclusie dat allochtonen oververtegenwoordigd zijn onder de schenders: 'In de VIK-zaken bij de politie beslaat het aandeel medewerkers met een niet-westerse achtergrond 40 procent.'[26] Voor deze conclusie vinden zij ook bevestiging in de collectief afgenomen enquête. Maar liefst 80% van de deelnemende medewerkers – allen betrokken bij de problematiek – verklaarde dat politiemensen met een migratieachtergrond een verhoogd risico lopen om door georganiseerde misdaad te worden benaderd. Voorts stellen Nelen en Kolthoff op grond van het verzamelde materiaal dat georganiseerde misdaad niet langer de overheid ontwijkt, maar juist tegen de overheid aanschurkt en dat deze daardoor een grotere bedreiging vormt.[27]

24 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 22-30.
25 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 45.
26 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 62.
27 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 71.

# 3 Dataverzameling en onderzoeksmethoden

De belangrijkste bron voor dit onderzoek zijn de dossiers over de jaren 2015 en 2016 van de dertien afdelingen Veiligheid, Integriteit en Klachten (VIK) van de Nationale Politie, van de Sectie Interne Onderzoeken (SIO) van de Koninklijke Marechaussee en van de Rijksrecherche. Al deze eenheden zijn belast met onderzoek naar (vermeende) schendingen van integriteit. Al snel was duidelijk dat het fenomeen lekken niet altijd direct wordt opgemerkt en ook niet altijd centraal staat in de behandeling van zaken door deze eenheden, dat meldingen en onderzoeken daarom ook niet altijd als lekzaken worden geregistreerd en dat de dossiers ook niet altijd uniform worden opgeslagen. Om zeker te zijn dat alle gesignaleerde gevallen in het onderzoek zouden worden meegenomen, was het onontkoombaar om zelf de registers en dossiers te raadplegen.

## 3.1 De dataverzameling

Om inzicht te verkrijgen waar bij de betrokken diensten de data zouden kunnen worden gevonden, zijn allereerst met de afdelingen VIK en met experts uit het veld verkennende gesprekken gevoerd. Zo is zicht verkregen op welke (digitale) systemen worden gebruikt, hoe meldingen van en onderzoeken naar integriteitsschendingen in die (digitale) systemen worden geregistreerd en welke categorieën delicten mogelijk gevallen van 'lekken van informatie' omvatten. De Koninklijke Marechaussee is bezocht voor een verkennend gesprek om de onderzoeksvraag toe te lichten en om ook daar zicht te krijgen op de registratiepraktijk. Ook met het diensthoofd Noord-, Oost-, Midden- en Zuid-Nederland van de Rijksrecherche is een verkennend gesprek gevoerd.

In de jaren 2015 en 2016 werden bij de afdelingen VIK voor de registratie van zaken verschillende softwaresystemen gebruikt. Ook de registratiepraktijk liep onderling sterk uiteen. In 2015 maakten de meeste

afdelingen gebruik van het Registratiesysteem Interne Onderzoeken (RIO). In de loop van 2016 ging men over op een nieuw softwaresysteem, genaamd Vision Waves. Daarnaast hielden sommige afdelingen ook schaduwadministraties bij, zowel in digitale als in papieren vorm. Voor het onderzoek betekende dit dat wij niet konden volstaan met zoekslagen in RIO en Vision Waves, maar zelf alle dossiers moesten bekijken, zoals in de volgende paragraaf wordt uiteengezet. De Koninklijke Marechaussee bleek op haar beurt gebruik te maken van weer andere (digitale) registratiesystemen, zoals het Bedrijfsprocessensysteem (BPS).

In de jaren 2015 en 2016 hanteerden alle afdelingen VIK eenzelfde categorisering van delicten. De categorie 'lekken van informatie' maakt daar geen deel van uit. Dat was ook niet het geval in de registers van de Koninklijke Marechaussee en de Rijksrecherche. Bij het verzamelen van de relevante dossiers kon daarom niet op een dergelijke rubriek worden afgegaan. Soms werd het lekken van vertrouwelijke informatie ondergebracht in minder voor de hand liggende rubrieken, omdat het *bijvangst* was in een onderzoek naar een andere integriteitsschending. Omdat voor dit dossieronderzoek een ruime, aselecte steekproef uit alle dossiers van lekzaken genomen zou worden, was het zaak eerst bij iedere betrokken afdeling een vooronderzoek te verrichten.

## 3.2 Het vooronderzoek en de selectie van dossiers

Tussen 10 april 2017 en 28 juni 2017[28] hebben twee onderzoekers bij alle afdelingen VIK en bij de SIO van de Koninklijke Marechaussee een vooronderzoek verricht teneinde zicht te krijgen op de registratiepraktijk daar en vast te stellen welke dossiers informatie over lekken bevatten. Samen met een medewerker van de afdeling die bekend is met de (digitale) systemen, dossierkennis heeft en zicht heeft op onderzoeksprocessen, zijn de digitale en papieren registers van *alle* dossiers over integriteitsschendingen van de jaren 2015 en 2016 doorgenomen. Onder *alle* dossiers wordt verstaan: registraties van alle in deze jaren binnengekomen meldingen van integriteitsschendingen en alle in deze jaren uitgevoerde lijnonderzoeken, oriënterende onderzoeken, bestuursrechtelijke/disciplinaire onderzoeken en strafrechtelijke onderzoeken. Onderzoeken die ontlastend bewijs opleverden

28 Tussen 13 februari en 23 april 2018 zijn drie afdelingen opnieuw bezocht, omdat bleek dat niet alle dossiers waren doorgenomen.

of resulteerden in een niet-bewezenverklaring zijn ook in de selectie opgenomen. Dat geldt eveneens voor onderzoeken die in een van beide jaren waren gestart maar eind 2016 nog niet waren afgerond.

In het logboek werd bijgehouden in welk dossierregistratiesysteem was gezocht en werd ook relevante informatie over het onderzoeksproces van de betreffende afdeling VIK of de SIO opgeschreven. Tevens werden in het logboek dossiers genoteerd die van de ene afdeling naar de andere afdeling waren doorgestuurd, bijvoorbeeld omdat de verdachte tot een andere eenheid van de Nationale Politie behoorde dan de afdeling VIK waarbij de melding was binnengekomen. Zo werden dubbele dossiers uit de onderzoekspopulatie gehouden en was het mogelijk om te traceren of doorgestuurde dossiers daadwerkelijk door de ontvangende partij in behandeling waren genomen.

In veel gevallen werd op basis van de informatie uit journaals, behorende tot de dossiers, besloten of een dossier informatie bevatte die op het lekken van vertrouwelijke politie-informatie (zowel het lekken aan zichzelf als het lekken aan anderen) duidde en daarmee tot de onderzoekspopulatie behoorde. Wanneer niet met zekerheid kon worden vastgesteld of er een component van lekken in het dossier aanwezig was, werden andere documenten uit het dossier geraadpleegd en/of navraag gedaan bij medewerkers die betrokken waren geweest bij de behandeling van de melding of het onderzoek. Bij twijfel werd het dossier opgenomen in de onderzoekspopulatie.

De dataselectie bij de Rijksrecherche week af van de aanpak elders. Omdat de onderzoekers geen toestemming hadden voor het inzien van het systeem waarin alle integriteitsdossiers zijn opgenomen (Summ-IT), heeft het regiohoofd Noord-, Oost-, Midden- en Zuid-Nederland van de Rijksrecherche samen met een dossierspecialist de selectie uitgevoerd. De kans dat in deze selectie een dossier zou ontbreken, werd verkleind doordat een crosscheck kon worden gedaan met de bijgehouden lijst van dossiers die vanuit de afdelingen VIK van de politie waren doorgestuurd naar de Rijksrecherche. Daaruit kwam niet naar voren dat in de selectie dossiers ontbraken.

## 3.3 De steekproef

In totaal werden in het vooronderzoek 790 dossiers met gevallen van verdenking van het lekken van vertrouwelijke informatie bij alle afdelingen VIK, de SIO en de Rijksrecherche aangetroffen. In samenspraak met de klankbordgroep werd besloten uit deze verzameling met een gestratificeerde steekproef 20% van de dossiers te selecteren voor nadere analyse: per afdeling werd 20% van het totaalaantal dossiers in de steekproef opgenomen. Op deze manier waren alle afdelingen relatief even sterk vertegenwoordigd. Voorafgaand aan de steekproef werd eerst per afdeling het absolute aantal lekdossiers bepaald. Vervolgens werden de dossiers van een afdeling in chronologische volgorde op binnenkomst van de melding gezet. Daarna zijn *ad random* condities toegewezen aan een afdeling. De eerste conditie bepaalde de volgorde van de dossiers en de tweede conditie bepaalde waar in de lijst werd begonnen met het selecteren van dossiers. Het toewijzen van de verschillende condities heeft ervoor gezorgd dat er geen *bias* zit in de trekking van de dossiers: er is een *aselecte* steekproef getrokken uit de totale onderzoekspopulatie. Zie voor een verdere toelichting op de procedure bijlage 2.

## 3.4 Het analyseschema

De in totaal 161 aselect getrokken dossiers zijn met behulp van een schema geanalyseerd. Het analyseschema is opgezet aan de hand van literatuuronderzoek, het bestuderen van wet- en regelgeving, gesprekken met de klankbordgroep en met behulp van kennis opgedaan tijdens de dataselectie. Het analyseschema is bijgesteld nadat proefondervindelijk enige ervaring was opgedaan. Het schema is uniform voor alle analyses gebruikt en in dit rapport opgenomen als bijlage 3.

Het analyseschema bestaat uit vier categorieën met in iedere categorie een aantal variabelen. De categorieën zijn:

1. Het dossier: deze variabelen betreffen onder andere de middelen die een afdeling heeft ingezet bij het onderzoek en de finale afdoening.
2. Het onderzoeksproces en de gelekte informatie: gekeken is naar hoe en wat er is gemeld bij de afdeling (in het analyseschema melding genoemd) en naar het inzicht na afloop van het onderzoek van de afdeling (in het analyseschema cumulatief inzicht genoemd).
3. De verdachte beambte: wie is de verdachte? Wat zijn zijn of haar drijfveren en normbesef?

4. De ontvanger en de context: ook hierbij is onderscheid gemaakt tussen de informatie die is binnengekomen bij een afdeling en wat is geconcludeerd na afloop van het onderzoek van de afdeling. Is de gelekte informatie voor eigen gebruik en/of gedeeld met derden?

Het analyseschema kent overwegend kwantitatieve variabelen, vaak een keuze tussen een aantal opties. Bij de kwalitatieve variabelen werd van de onderzoeker een keuze uit verschillende opties én een onderbouwing van deze keuze in citaatvorm verwacht. Tot slot werden van ieder dossier beknopt opmerkelijke elementen beschreven.

## 3.5 Het analyseren van de dossiers

Tussen 22 juli 2017 en 14 augustus 2018 zijn alle 161 geselecteerde dossiers geanalyseerd. Dit gebeurde op de locatie van de betreffende afdeling. De dossiers zijn alle door twee onderzoekers volledig doorgelezen. Een eerste analyse werd ingevuld op een papieren formulier van het analyseschema. Soms is toelichting gevraagd aan medewerkers van de afdeling, bijvoorbeeld wanneer de afdoening ontbrak in het dossier (soms was deze pas korte tijd bekend en nog niet toegevoegd aan het dossier) of wanneer in het dossier verwezen werd naar een document dat in het dossier ontbrak. Vervolgens werd hetzelfde dossier versneld gelezen en geanalyseerd door een van de twee lectoren en het analyseschema samen met de eerste onderzoeker nagelopen. Op deze manier zijn alle dossiers met minimaal twee paar ogen gelezen en was er een crosscheck. De data werden opgeslagen en bewerkt in een afgeschermde en beveiligde digitale omgeving van de Politieacademie. De papieren formulieren werden vernietigd.

Tijdens het analyseren zijn de onderzoekers dossiers tegengekomen die:

1. bij nader inzien niet in de onderzoekspopulatie hoorden, omdat er toch geen duidelijke component 'lekken van informatie' in voorkwam, dit is te verklaren doordat bij twijfel tijdens de dataselectie was gekozen voor opname;
2. dubbel in de dataset zaten, bijvoorbeeld doordat afdeling A een melding heeft doorgestuurd naar afdeling B, maar de laatste die anders registreerde;
3. onvindbaar of leeg waren;
4. waarvan de verdachte beambte in het dossier niet onder de eenheid/afdeling viel waar het dossier tijdens de dataselectie onder was geschaard.

In deze gevallen werd met behulp van een *random generator*[29] een ander dossier getrokken uit de totale dataset van de betreffende afdeling. In totaal hebben de onderzoekers zes keer een ander dossier moeten trekken: drie keer omdat het toch geen lekdossier betrof, twee keer omdat de verdachte beambte onder een andere afdeling viel en één keer omdat een dossier onvindbaar was.

Uiteindelijk zijn tijdens de selectie en de dossieranalyse 29 dossiers verwijderd uit de totale onderzoekspopulatie, wat maakt dat de totale N=761. Hiervan zijn 161 dossiers terecht als lekdossier geselecteerd; van de overige 600 dossiers, die niet nader zijn geanalyseerd, kan dit vanzelfsprekend niet met zekerheid worden gezegd.

## 3.6 De omvang van de dossiers

De omvang van de dossiers liep sterk uiteen: tussen de 1 en 4349 pagina's, met een gemiddelde van 117 pagina's (standaarddeviatie 479 pagina's). Overigens bevatten de grote dossiers doublures, waardoor de feitelijke omvang vaak kleiner is. Aan het slot van de onderzoeksperiode (zomer 2018) waren slechts vier van de door ons op basis van de aselecte steekproef verzamelde dossiers nog niet afgesloten. De meeste dossiers betreffen zaken die starten met de verdenking van (onder meer) lekken (134 dossiers, 83%); in 27 dossiers (17%) is het lekken bijvangst in de loop van het onderzoek door de VIK's, de SIO of de Rijksrecherche.

29 www.random.org.

## 3.7 De spreiding van de dossiers

Tabel 3.1 geeft weer hoeveel dossiers per eenheid zijn geanalyseerd.

Tabel 3.1 Aantal geanalyseerde dossiers afgezet tegen het aantal medewerkers per eenheid

| Eenheid | Aantal initieel geselecteerde dossiers | Aantal medewerkers (2016) | Aantal dossiers per 100 medewerkers | Dossiers geanalyseerd (20%) |
|---|---|---|---|---|
| Noord-Holland NH | 58 | 3518 | 1,64 | 13 |
| Amsterdam AMS | 84 | 5433 | 1,55 | 18 |
| Den Haag DH | 61 | 5992 | 1,02 | 13 |
| Rotterdam ROT | 75 | 5888 | 1,27 | 15 |
| Zeeland-West-Brabant ZWB | 52 | 3448 | 1,51 | 11 |
| Oost-Brabant OB | 57 | 3174 | 1,80 | 12 |
| Midden-Nederland MNL | 53 | 4856 | 1,09 | 11 |
| Landelijke Eenheid LE | 55 | 4459 | 1,23 | 11 |
| Noord-Nederland NNL | 41 | 4180 | 0,99 | 9 |
| Oost-Nederland ONL | 100 | 6900 | 1,45 | 21 |
| Limburg LIM | 36 | 2866 | 1,26 | 8 |
| Politie Diensten Centrum PDC[30] | xx | xx | xx | 4 |
| Politieacademie PA[31] | xx | xx | xx | 4 |
| Koninklijke Marechaussee KMar | 40 | 5712 | 0,70 | 8 |
| Rijksrecherche RR | xx | xx | xx | 3 |
| *Totaal* | | | | *161* |

xx: Voor de PDC, de PA en de RR zijn geen kengetallen vermeld, omdat het PDC in de periode 2015-2016 is opgestart en zijn afdeling VIK de onderzoeken van aspiranten is gaan uitvoeren. Tegelijkertijd is de afdeling VIK van de PA zich gaan beperken tot onderzoeken van het eigen personeel. Dossiers van de RR betreffen politiemedewerkers, niet het eigen personeel.

Afgezet tegen de omvang van het personeelsbestand van de betreffende eenheid blijkt dat sommige eenheden met relatief meer lekzaken

30 Het PDC werkte voor de studenten (2878; peildatum 2017) van de eenheden.
31 VIK-PA werkte voor de medewerkers van de PA.

worden geconfronteerd dan andere eenheden. De Koninklijke Marechaussee met relatief weinig zaken; Noord-Holland en Oost-Brabant met relatief veel. Deze aantallen zijn echter ook en wellicht vooral afhankelijk van de capaciteit van de afdelingen VIK en de SIO, zodat hieruit geen conclusies kunnen worden getrokken over het vóórkomen van lekken in deze eenheden.

# 4 Perceptie en afhandeling van signalen door afdelingen VIK en de SIO

De Nationale Politie heeft dertien afdelingen Veiligheid, Integriteit en Klachten (VIK), bij elk van de tien territoriale eenheden, bij de landelijke eenheid, bij het Politie Diensten Centrum en bij de Politieacademie. Deze afdelingen behandelen niet alleen klachten van burgers, maar doen ook onderzoek naar misdragingen door politiemedewerkers. Datzelfde doet de Sectie Interne Onderzoeken (SIO) van de Koninklijke Marechaussee.

In de jaarverslagen van de Nationale Politie wordt de behandeling van meldingen van schending van integriteit niet uniform gerapporteerd, zodat het lastig is trends te signaleren. In 2015 stelden de afdelingen VIK van de Nationale Politie 1153 oriënterende onderzoeken naar mogelijke misdragingen in; in 2016 was dat aantal gestegen tot 1455, in 2017 tot 1509.[32] Naar aanleiding daarvan werden in 2016 374 lijnonderzoeken of disciplinaire onderzoeken ingesteld, waarbij 411 verdachte politiemedewerkers waren betrokken. Een jaar later waren deze aantallen fors toegenomen: toen werden 548 van zulke onderzoeken uitgevoerd, waarbij 608 medewerkers waren betrokken.[33] Veel wijst er dus op dat in deze jaren van een vergrote inspanning sprake was. Opvallend is daarbij dat het aantal malen dat deze onderzoeken resulteerden in (voorwaardelijk) ontslag juist iets daalde: 121 gevallen in 2017 tegen 126 gevallen in 2016 en 111 gevallen in 2015. Mogelijk is hierbij sprake van een na-ijl effect, omdat de procedure die tot ontslag leidt, veel tijd in beslag neemt, maar het zou ook kunnen zijn dat van een daadwerkelijke daling van de ernstige gevallen sprake is.[34]

32 Gebaseerd op *Jaarverantwoording politie 2016*. Het *Jaarverslag politie 2017* meldde overigens dat in 2016 287 disciplinaire en lijnonderzoeken waren ingesteld, waarbij 302 medewerkers als verdachte betrokken waren.

33 Gebaseerd op het *Jaarverslag politie 2017*.

34 Gebaseerd op het *Jaarverslag politie 2017*, p. 99.

Het lekken van vertrouwelijke informatie is geen aparte, in de jaarverslagen onderscheiden delictscategorie. In de 548 in 2017 afgeronde onderzoeken was 226 maal sprake van misbruik van de positie als politiebeambte, 142 maal sprake van onrechtmatig geweldsgebruik of een onjuiste bejegening en 127 maal sprake van een onjuiste houding of onjuist gedrag.[35] Bij de registratie van klachten van burgers wordt wel opgetekend of deze onjuiste informatieverstrekking betreffen. In 2016 betrof dat 548, oftewel ongeveer 10%, van de gerubriceerde klachten. In 2015 was dat 492 maal het geval.[36]

## 4.1 Meldingen van lekken

In de meeste van de door ons bestudeerde meldingen startte het onderzoek daadwerkelijk met de verdenking van (onder meer) lekken (134 dossiers, 83%), in 27 dossiers (17%) is het lekken bijvangst in de loop van een onderzoek naar een andere vorm van integriteitsschending door de afdelingen VIK, de SIO of de Rijksrecherche.

De opstelling van de afdelingen VIK en de SIO is in beginsel reactief: men reageert op meldingen. In ruim de helft van de zaken die startten met een verdenking van lekken (59,7%), komt de melding van de verdenking vanuit de politieorganisatie zelf. Dit is in lijn met eerdere constateringen dat in de Nederlandse politie de bereidheid om misstanden aan te kaarten relatief groot is, met andere woorden dat van de elders bij de politie geconstateerde 'blue wall of silence' veel minder sprake is.[37] In 9,3% van de gevallen is het de lekker zelf die de zaak aankaart. Meestal zijn het echter collega's die de verdenking opvatten en melden, soms tijdens een lopend opsporingsonderzoek (19,3%), soms buiten onderzoeken om (17,4%). In 7,5% van de gevallen meldt het Team Criminele Inlichtingen het signaal bij de afdeling VIK of de SIO. Slechts 6,2% van de meldingen komt van leidinggevenden.

Bijna een derde van de meldingen (32,3%) komt van een burger. Dit is een opmerkelijk groot percentage in vergelijking met de bevinding van Nelen en Kolthoff, die slechts 5% meldingen van burgers rapporteren.[38] In verreweg de meeste gevallen (28%) komen de meldingen van een burger die zelf een relatie heeft met de lekkende beambte of die zich

35 Gebaseerd op het *Jaarverslag politie 2017*, p. 99.
36 Gebaseerd op het *Jaarverslag politie 2017*, p. 100.
37 Lamboo, *Integriteitsbeleid van de Nederlandse politie*. Delft: Eburon 2005, p. 125.
38 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 45.

gedupeerd voelt door de gelekte informatie. In 4,3% van de gevallen betreft het een niet aan het lekken gerelateerde burger. Meestal iemand die in zijn omgeving een gerucht heeft opgevangen en dit aan de reguliere politie meldt door naar het dichtstbijzijnde bureau te stappen.

Ten slotte komt 5% van de meldingen van andere instanties, zoals andere publieke of private opsporingsdiensten.

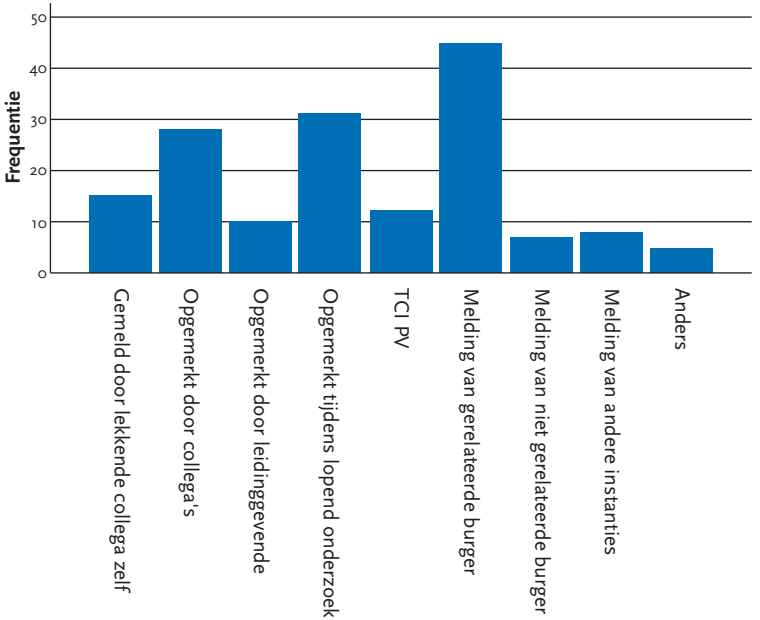


Figuur 4.1 De wijze waarop het lekken aan het licht komt: bron van de melding (N=161)

Niet alle meldingen worden geregistreerd. Sommige afdelingen VIK openen geen dossier als de zaak uiteindelijk niet wordt opgepakt of de leidinggevende van de verdachte politiemedewerker aangeeft de zaak zelf af te handelen. Aangenomen mag worden dat dit zaken zijn waarbij geen verdachte in beeld is of die lichte gevallen betreffen.

## 4.2 Behandeling van signalen

De afdelingen VIK en de SIO kunnen, zo werd ons duidelijk uit de dossiers en de gesprekken met medewerkers VIK, op vier wijzen reageren

op een melding. Zij kunnen besluiten dat een melding ongegrond is of te weinig aanwijzingen bevat voor nader onderzoek en deze geen vervolg geven. In lichte gevallen die glashelder zijn, kan ook worden besloten de zaak af te doen in een gesprek van de lekker met zijn lijnchef. Soms, als bijvoorbeeld de werklast erg groot is, kan ook om die reden een melding terzijde worden gelegd. Bevat een melding wel voldoende aanknopingspunten, dan kan een oriënterend onderzoek worden ingesteld. Dit kan een voortzetting krijgen in een disciplinair onderzoek en/of in een strafrechtelijk onderzoek. In de laatste twee gevallen kunnen ingrijpendere onderzoeksmethoden worden ingezet. Een strafrechtelijk onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van een officier van justitie. Niet altijd wordt het onderzoek uitgevoerd door de afdeling VIK zelf.

Tabel 4.1 Gemiddelde doorlooptijd van de onderzoeken naar lekken (vanaf melding tot afronding), per eenheid (N=161)

| Eenheid | Gemiddelde doorlooptijd (in dagen) | Standaarddeviatie (in dagen) |
|---|---|---|
| Noord-Holland NH | 124 | 105 |
| Amsterdam AMS | 99 | 145 |
| Den Haag DH | 105 | 157 |
| Rotterdam ROT | 135 | 90 |
| Zeeland-West-Brabant ZWB | 133 | 132 |
| Oost-Brabant OB | 60 | 59 |
| Midden-Nederland MNL | 221 | 178 |
| Landelijke Eenheid LE | 50 | 53 |
| Noord-Nederland NNL | 148 | 165 |
| Oost-Nederland ONL | 67 | 106 |
| Limburg LIM | 204 | 223 |
| Politie Diensten Centrum PDC | 152 | 54 |
| Politieacademie PA | 48 | 31 |
| Koninklijke Marechaussee KMar | 140 | 147 |
| Rijksrecherche RR | 405 | 267 |
| *Totaal* | *120 dagen* | *143 dagen* |

Er zijn grote verschillen in de duur van de behandeling van de meldingen, zowel tussen de afzonderlijke afdelingen als binnen de afdelingen. De gemiddelde doorlooptijd van een onderzoek bij een afdeling VIK, het gemiddeld aantal dagen vanaf de melding tot aan de afronding van het onderzoek, loopt uiteen van 48 tot 405 dagen. Ook binnen de afdelingen verschilt de doorlooptijd van dossiers sterk. In een beduidend

aantal gevallen kan de verdenking vrij snel worden ontzenuwd of kan worden geconcludeerd dat deze te weinig aanwijzingen voor nader onderzoek bevat. Soms valt een lange doorlooptijd te wijten aan de (gezondheids)omstandigheden van de verdachte medewerker. Bij sommige afdelingen duurt het, volgens de medewerkers die we hebben gesproken, lang voordat een zaak wordt opgepakt, omdat de werklast groot is en er prioriteiten moeten worden gesteld.

## 4.3 Behandeling onterechte verdenkingen

In 46 van de 161 ingestelde onderzoeken werden geen aanwijzingen gevonden dat de verdachte medewerker had gelekt. De gemiddelde doorlooptijd van deze onderzoeken loopt sterk uiteen, van 39 dagen in Amsterdam tot meer dan een jaar bij de Koninklijke Marechaussee.

Tabel 4.2 Gemiddelde doorlooptijd van onderzoeken naar lekken waarbij verdenking uiteindelijk weerlegd wordt of niet wordt aangetoond (N=46)

| Eenheid | Gemiddelde doorlooptijd in dagen (met standaarddeviatie) | Aantal dossiers |
|---|---|---|
| Noord-Holland NH | 62 (64) | 3 |
| Amsterdam AMS | 39 (33) | 4 |
| Den Haag DH | 41 (31) | 8 |
| Rotterdam ROT | 182 (38) | 4 |
| Zeeland-West-Brabant ZWB | 104 (25) | 4 |
| Oost-Brabant OB | 40 (22) | 5 |
| Midden-Nederland MNL | 246 (175) | 4 |
| Landelijke Eenheid LE | 77 (xx) | 1 |
| Noord-Nederland NNL | 144 (196) | 5 |
| Oost-Nederland ONL | 66 (83) | 5 |
| Limburg LIM | 67 (65) | 2 |
| Politie Diensten Centrum PDC | xx | 0 |
| Politieacademie PA | xx | 0 |
| Koninklijke Marechaussee KMar | 367 (xx) | 1 |
| Rijksrecherche RR | xx | 0 |
| *Totaal* | *99 (113)* | *46* |

*xx: Type dossier komt niet voor (waarin verdenking wordt weerlegd) of standaarddeviatie kan niet berekend worden (bij n=1).*

Het moge duidelijk zijn dat het zeer belastend is voor de verdachte medewerker – en zeker voor de ten onrechte verdachte collega – lang in onzekerheid te moeten blijven.

## 4.4 Uitkomst van onderzoek

In een derde (32,9%) van alle gevallen werd het onderzoek gestaakt, zonder dat uit het dossier de reden viel op te maken. Soms was nog slechts sprake van een melding (34%), soms was reeds een oriënterend onderzoek uitgevoerd (19 dossiers). In veel gevallen betrof het een melding waarbij geen verdachte werd geïdentificeerd (zogeheten NN-zaken).

Soms werd in deze NN-zaken wel doorgerechercheerd. Van alle dossiers waarin *geen* verdachte beambte in beeld kwam, kreeg 34,1% wel een vervolg na melding of oriënterend onderzoek. Klaarblijkelijk waren er in deze gevallen voldoende aanknopingspunten voor verder onderzoek of werd de melding zo ernstig beschouwd, dat verder onderzoek geboden was.

Van alle onderzoeken waar bij de melding of tijdens het oriënterend onderzoek *wel* een verdachte beambte in beeld kwam, kreeg 20,5% geen vervolg. Uit de dossiers kon zelden worden opgemaakt wat de reden was om het onderzoek te staken. In sommige gevallen, zo werd ons duidelijk, kreeg het onderzoek geen vervolg, omdat de melding bijvangst was in een lopend strafrechtelijk onderzoek en gevreesd werd dat voortzetting van het VIK-onderzoek dat laatste in gevaar kon brengen.

In ruim een kwart van de bestudeerde zaken, in 28,6% van het totale aantal van 161 dossiers, werden *geen* aanwijzingen voor lekken gevonden: de verdenking werd overtuigend weerlegd (18 dossiers) of geen enkel bewijs voor lekken werd gevonden (28 dossiers). Soms werd dit expliciet in het dossier vastgesteld, soms werd die conclusie door ons als onderzoekers getrokken.

Tabel 4.3 Uitkomst van VIK-onderzoeken (N=161)

| | Geen vervolg na meld. | Geen vervolg na OO* | Lijnafdoening zonder** | Verdenking weerlegd | Niet aangetoond | Strafbaar feit | Plichts-verzuim | Strf &Plvz*** | Onb**** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| NH | 4 | 1 | 1 | 1 | 2 | 0 | 3 | 1 | 0 |
| AMS | 7 | 0 | 2 | 1 | 3 | 0 | 2 | 3 | 0 |
| DH | 0 | 0 | 2 | 5 | 3 | 0 | 2 | 0 | 1 |
| ROT | 5 | 2 | 1 | 1 | 3 | 0 | 3 | 0 | 0 |
| ZWB | 1 | 3 | 1 | 2 | 2 | 0 | 0 | 0 | 2 |
| OB | 0 | 3 | 2 | 2 | 3 | 0 | 1 | 0 | 1 |
| MNL | 0 | 3 | 0 | 2 | 2 | 0 | 3 | 1 | 0 |
| LE | 3 | 1 | 2 | 0 | 1 | 0 | 3 | 0 | 1 |
| NNL | 1 | 1 | 0 | 0 | 5 | 0 | 2 | 0 | 0 |
| ONL | 9 | 1 | 2 | 3 | 2 | 0 | 2 | 1 | 1 |
| LIM | 2 | 0 | 1 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 | 0 |
| PDC | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 2 |
| PA | 2 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 |
| KMar | 0 | 2 | 0 | 0 | 1 | 2 | 0 | 3 | 0 |
| RR | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 2 |
| *Totaal* | *34* | *19* | *14* | *18* | *28* | *3* | *24* | *11* | *10* |
| *Totaal %* | *21,1%* | *11,8%* | *8,7%* | *11,2%* | *17,4%* | *1,9%* | *14,9%* | *6,8%* | *6,2%* |

* OO = oriënterend onderzoek. ** Lijnafdoening zonder plichtsverzuim. *** Strafbaar feit & Plichtsverzuim.
**** Dit betreft dossiers waar de afdoening onbekend is (bijv. rechter heeft nog geen uitspraak gedaan).

## 4.5 Ingezette middelen

De afdelingen VIK en de SIO verschillen onderling sterk in het inzetten van middelen. Sommige afdelingen maken bij de uitvoering van een oriënterend onderzoek standaard gebruik van gegevens uit informatiesystemen van de politie: politiegegevens (bijv. BVH, BVI), bedrijfsmatige gegevens (bijv. loggings van BVH), gegevens van publieke partners (bijv. GBA, RDW). Ook worden zoekslagen op internet gemaakt, wordt informatie uit sociale media verzameld (bijv. Facebook) en worden gegevens van private partijen gebruikt (bijv. bankgegevens). Andere afdelingen, zo bleek uit de dossiers en bij navraag, maken daar bij het oriënterend onderzoek niet of nauwelijks gebruik van.

Bij disciplinaire en strafrechtelijke onderzoeken worden zwaardere strafvorderlijke middelen ingezet (bijv. verhoor, doorzoeking, telefoontap), maar ook daarbij is geen sprake van uniformiteit. Vanzelfsprekend kan deze variatie op weloverwogen afwegingen berusten. Naar onze indruk speelde in die afweging ook de werklast van de afdeling een rol.

## 4.6 Afdoening

59 van de 161 gevallen resulteerden in een bevestiging van de verdenking van lekken. Soms was de conclusie dat het geval licht genoeg was om deze met een disciplinaire maatregel af te doen. Soms kwam de afhandeling dan in handen van de lijnchef; niet altijd was in zulke gevallen uit het dossier op te maken hoe die daar gevolg aan had gegeven.

De afdoening hield in veertien gevallen een waarschuwingsgesprek in, in zestien gevallen een schriftelijke berisping, in tien gevallen inhouding van vakantie-uren. In vier gevallen resulteerde de bevestiging in voorwaardelijk ontslag en in negen gevallen in daadwerkelijk ontslag. In zes gevallen was de afdoening bij bestuderen van het dossier (nog) niet bekend.

Tabel 4.4 Disciplinaire afdoeningen (N=59)

| | Schriftelijke berisping | Inhouding vakantie-uren | Voorw. Ontslag* | Ontslag | Waar-schuwing (gesprek) | Overig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| NH | 8 | 2 | 0 | 1 | 0 | 1 |
| AMS | 2 | 0 | 0 | 2 | 2 | 1 |
| DH | 1 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| ROT | 2 | 1 | 0 | 0 | 3 | 0 |
| ZWB | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 |
| OB | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| MNL | 1 | 0 | 0 | 2 | 1 | 0 |
| LE | 1 | 2 | 1 | 0 | 0 | 2 |
| NNL | 0 | 1 | 1 | 0 | 0 | 0 |
| ONL | 0 | 2 | 0 | 1 | 3 | 0 |
| LIM | 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 1 |
| PDC | 0 | 0 | 0 | 1 | 1 | 0 |
| PA | 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 |
| KMar | 1 | 0 | 0 | 2 | 0 | 1 |
| RR | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| *Totaal* | *16* | *10* | *4* | *9* | *14* | *6* |

* Voorwaardelijk ontslag eventueel in combinatie met andere maatregelen, zoals overplaatsing.

25 van de 161 gevallen resulteerden in een bevestiging van de verdenking van lekken en de conclusie dat het geval zwaar genoeg was om een strafrechtelijk onderzoek in te stellen. In twaalf gevallen leidde dit uiteindelijk tot een sepot (waarvan twee voorwaardelijk). Viermaal besloot de rechter tot het opleggen van een vrijheidsstraf, eenmaal tot een geldboete. In acht gevallen kon niet worden vastgesteld hoe het strafrechtelijk onderzoek is afgesloten: soms moest de rechter nog uitspraak doen, soms was een uitspraak bij de afdeling niet bekend.

# 5 De gelekte informatie

De politie beschikt over verschillende soorten vertrouwelijke informatie, grofweg bedrijfsmatige gegevens, intelligence en operationele informatie. De soort informatie bepaalt mede welke betekenis het lekken voor de politie heeft. De bron van informatie geeft een aanwijzing welke vormen van bewaren van vertrouwelijke politie-informatie het meest kwetsbaar zijn. De duur van het lekken zegt iets over de omvang en de ernst van het geval.

## 5.1 Soort informatie

Uit de melding van een verdenking van lekken valt niet altijd op te maken welke informatie is gelekt. Dat is ook niet altijd mogelijk nadat onderzoek is verricht door de afdelingen VIK en de SIO en een dossier is opgebouwd.

Als wel meteen duidelijk is welke informatie is gelekt, blijkt dat het vrijwel altijd operationele informatie betreft, dat wil zeggen informatie over burgers, criminelen, objectinformatie (zoals kentekens) en tactische informatie (bijv. wanneer een huiszoeking gaat plaatsvinden). In de meeste gevallen bevestigen de vervolgens ingestelde onderzoeken deze inschatting, zoals duidelijk wordt uit tabel 5.1. Omdat de onderzoeken in een flink aantal gevallen de verdenking ontzenuwen, blijkt uiteindelijk minder informatie over criminele subjecten, over burgers en over lopende strafrechtelijke onderzoeken te zijn gelekt dan aanvankelijk gevreesd. Omgekeerd blijkt bovendien vaker dan uit de melding kon worden opgemaakt onrechtmatig informatie over de lekker zelf en over collega's te zijn vergaard.

Tabel 5.1 Soort informatie volgens signaal en na onderzoek van VIK; NB per dossier kan meer dan één soort informatie zijn gelekt (N=161)

| Informatie over: | Aantal: volgens signaal | Aantal: inzicht na onderzoek (o.b.v. dossier VIK) |
|---|---|---|
| Criminele subjecten | 34 | 26 |
| Persoonsinformatie burger | 73 | 53 |
| Persoonsinformatie politiecollega | 5 | 7 |
| Persoonsinformatie overige overheidsfunctionaris | 1 | 1 |
| Objectinformatie (kenteken, pand, enz.) | 34 | 35 |
| Bedrijfsinformatie (KvK, aanbesteding, enz.) | 2 | 2 |
| Tactische informatie | 37 | 30 |
| Politieonderwijs | 7 | 6 |
| Persoonsinformatie over zelf | 7 | 13 |
| Overig | 6 | 4 |
| Onduidelijk | 37 | 30 |
| N.v.t (bijv. verdenking weerlegd) | 0 | 34 |

Geconcludeerd zou kunnen worden dat vooral verdenking van het lekken van operationele informatie vrees aanjaagt en aanzet tot het doen van een melding bij de afdelingen VIK. De veelvuldige ontdekking van lichte gevallen (vooral lekken aan zichzelf) bij het ingestelde onderzoek zou kunnen voortvloeien uit de praktijk van de afdelingen VIK om allereerst na te gaan of de verdachte de politiesystemen heeft geraadpleegd.

## 5.2 Bron van de informatie

In ruim de helft van de gevallen waarin lekken werd vastgesteld, ook al was soms niet duidelijk door wie (in 71 dossiers), bleek de informatie te komen uit de basisregisters van de politie. Daarbij moet worden aangetekend dat van een overschatting sprake kan zijn, omdat zoals gesteld bij het oriënterende onderzoek allereerst in die registers wordt gezocht. In zeventien gevallen bleek sprake van lekken door overdracht in papieren vorm. In 24 gevallen was sprake van informatieoverdracht uit twee

bronnen en in drie gevallen zelfs uit drie bronnen. In een beduidend aantal gevallen (43 dossiers) kon overigens de herkomst van de informatie niet worden vastgesteld.

Tabel 5.2 Herkomst van informatie die gelekt is; NB per dossier kan informatie uit meer dan één bron afkomstig zijn (N=161)

| Informatie uit: | Aantal |
|---|---|
| Systemen | 71 |
| Papieren stukken | 17 |
| Mondelinge overdracht | 9 |
| Digitale informatiedragers | 7 |
| Overig | 10 |
| Onduidelijk | 43 |
| N.v.t. (bijv. lekken niet aangetoond) | 32 |

## 5.3 Duur van het lekken

De duur van het lekken is een belangrijke graadmeter voor de aard van de misdraging en de impact op politieoptreden en de samenleving. In ruim een derde van de onderzoeken kon niet worden vastgesteld hoe lang het lekken voortging. In ruim 12% van de gevallen was sprake van meermaals, structureel lekken. In ruim 40% van de gevallen was het eenmalig of betrof het enkele keren gedurende een korte periode (minder dan drie maanden).

Tabel 5.3 Duur van het lekken (N=161)

| Incidenteel | Structureel | Onduidelijk | n.v.t. |
|---|---|---|---|
| 66 (41%) | 20 (12,4%) | 57 (35,4%) | 18 (11,2%) |

# 6 Verdachte beambten

Van de 161 onderzochte meldingen van het lekken van vertrouwelijke informatie kon in 44 gevallen niet vastgesteld worden of een politiemedewerker (en zo ja welke) werd verdacht. In de 117 gevallen waarin dat wel kon, was over deze verdachten meestal meer informatie in de dossiers te vinden, maar lang niet altijd. Als het komt tot een oriënterend, een disciplinair of strafrechtelijk onderzoek, dan wordt vaker informatie over de verdachte beambte in het dossier opgenomen. Op basis van de gegevens valt een profiel van de verdachten te schetsen, zowel van degenen bij wie de verdenking is ontkracht, als van degenen bij wie deze is bevestigd. Zelf hebben wij naar deze personen geen nader onderzoek gedaan.

## 6.1 Persoonskenmerken

Van de geïdentificeerde verdachte politiemedewerkers is 73% man en 27% vrouw. In vergelijking met de samenstelling van het korps (67,2% man en 32,8% vrouw) wijst dit op een lichte oververtegenwoordiging van mannen.

Tabel 6.1 Overzicht geslacht, leeftijd en dienstjaren van verdachte medewerkers (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| Geslacht | Gemiddelde leeftijd in jaren (standaarddeviatie) en range | Dienstjaren gemiddeld (standaarddeviatie) en range |
|---|---|---|
| 73% man, 27% vrouw | 41 (SD: 13), 20 tot 67 jaar | 16 (SD: 13), 0,3 tot 46 jaar |

Het aantal dienstjaren kon opgemaakt worden uit de dossiers van 4 van de 36 meldingen en 44 van de 81 onderzoeken.

Tabel 6.2 Aantal jaren in dienst (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| 0-10 jaar | 11-20 jaar | 21-30 jaar | 31-40 jaar | 41-50 jaar | Onbekend |
|---|---|---|---|---|---|
| 24 | 13 | 2 | 7 | 3 | 68 |

De leeftijd van de verdachte beambte wordt als deze in beeld is gekomen (dus exclusief de NN-zaken) vermeld in 12 van de 36 meldingen en in 67 van de 81 onderzoeken. De leeftijd varieert van 20 tot 67 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 41 jaar.

Tabel 6.3 Leeftijd in jaren (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| 20-30 jaar | 31-40 jaar | 41-50 jaar | 51-60 jaar | 61-70 jaar | Onbekend |
|---|---|---|---|---|---|
| 23 | 19 | 14 | 14 | 9 | 38 |

Opvallend is dat het aantal verdenkingen van lekken zich concentreert bij het personeel dat relatief kort in dienst is. Dit kan erop wijzen dat gebrek aan ervaring een verklarende factor voor lekken is.

## 6.2 Etnische achtergrond

Omdat in eerder onderzoek gemeld werd dat allochtone politiemedewerkers oververtegenwoordigd zijn onder de schenders van de politiële integriteit, vooral onder de lekkers van vertrouwelijke informatie, hebben wij hier nader onderzoek naar gedaan. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties meldde dat in 2017 7% van het politiepersoneel een niet-westerse achtergrond heeft, dat wil zeggen een of twee ouders heeft die in Azië, Afrika, Latijns-Amerika of Turkije zijn geboren. Wij konden in ons onderzoek de groep allochtone politiemedewerkers slechts identificeren op basis van de achternaam zoals vermeld in het dossier. Duidelijk is dat beide definities niet congruent zijn en dat niet kan worden vastgesteld welke het ruimst is.

Nelen en Kolthof meldden dat maar liefst 40% van de beambten die in relatie tot georganiseerde misdaad de integriteit zouden schenden,

overwegend door lekken, een migratieachtergrond zouden hebben.[39] Hun oordeel is gebaseerd op een selecte steekproef uit de dossiers en kreeg bevestiging in een collectief interview van betrokken politiebeambten. Op basis van onze aselecte steekproef menen wij betrouwbaardere uitspraken te kunnen doen.

Van de geïdentificeerde verdachten van lekken bleken de meesten een Nederlandse achternaam te hebben (79%), gevolgd door een Noord-Afrikaanse achternaam (8%), een Turkse achternaam (5%) en overig niet-westerse achternaam (8%). Al met al is het aandeel van verdachten met een migratie-achtergrond slechts half zoveel als Nelen en Kolthoff signaleren.

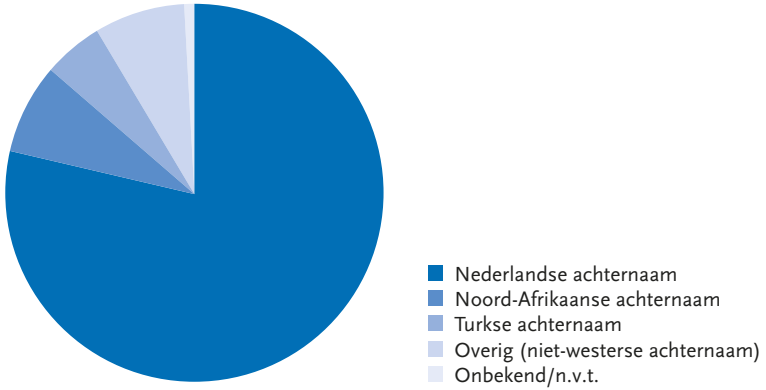


Figuur 6.1 Aantal verdachte beambten ingedeeld o.b.v. herkomst achternaam (N=117: zgn. NN-dossiers zijn niet meegenomen). NB De onbekend/n.v.t. betreft een dossier waarbij de afdoening direct in de lijn is opgepakt en gegevens over de verdachte beambte niet in het VIK-dossier zijn opgenomen.

Als de dossiers buiten beschouwing worden gelaten waarin *geen* aanwijzingen zijn gevonden dat er gelekt is, dus de dossiers in de categorieën 'verdenking weerlegd' en 'niet aangetoond', voegt het beeld zich nog sterker naar de algehele samenstelling van de politie. Dan heeft 86% een Nederlandse achternaam, 5% een Noord-Afrikaanse achternaam, 1% een Turkse achternaam en de resterende 8% een anderszins

39 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 62.

niet-Nederlandse achternaam.[40] Zo resteert nog slechts een beperkte oververtegenwoordiging van allochtone medewerkers onder de daadwerkelijk lekkende beambten.

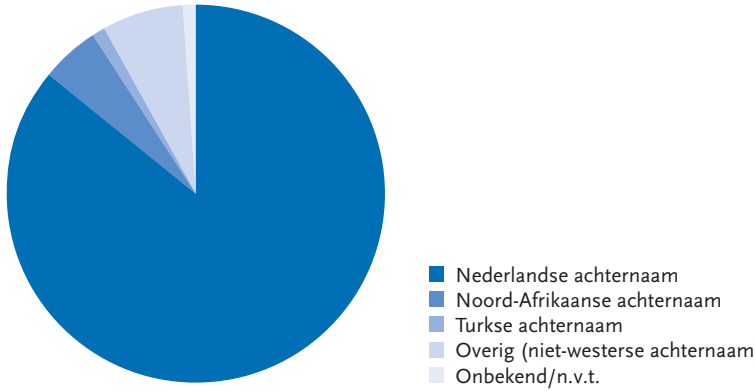


Figuur 6.2 Aantal lekkende beambten ingedeeld o.b.v. achternaam m.u.v. verdenking weerlegd/niet aangetoond (N=80)

> *'Ik woon in een glazen huis, moet drie keer beter mijn best doen dan een andere collega. Zo voel ik dat, het is gewoon zo.'* (citaat verdachte beambte met migratieachtergrond; uitkomst onderzoek: niet aangetoond)

Bij meldingen dat een medewerker met een niet-Nederlandse achternaam zou hebben gelekt, wordt de verdenking vaker weerlegd dan bij meldingen van mogelijk lekkende medewerkers met een Nederlandse achternaam: bij de eerste groep wordt 54% van de verdenkingen weerlegd, bij de tweede 26%. Daaruit mag je concluderen dat de eerste groep eerder ten onrechte van lekken wordt verdacht dan de tweede groep, dat sprake is van een bias bij de melders. Dit kan ook de lichte oververtegenwoordiging in daadwerkelijke gevallen verklaren.

Tegen deze achtergrond is het relevant vast te stellen hoe het signaal van verdenking van lekken tegen een medewerker met een niet-Nederlandse achternaam de afdelingen VIK heeft bereikt.

40 Dit betreft 1 Aziatische achternaam, 1 Antilliaanse, 1 Surinaamse, 1 Zuid-Amerikaanse, 1 Oost-Europese en 1 onbekend niet-westerse achternaam.

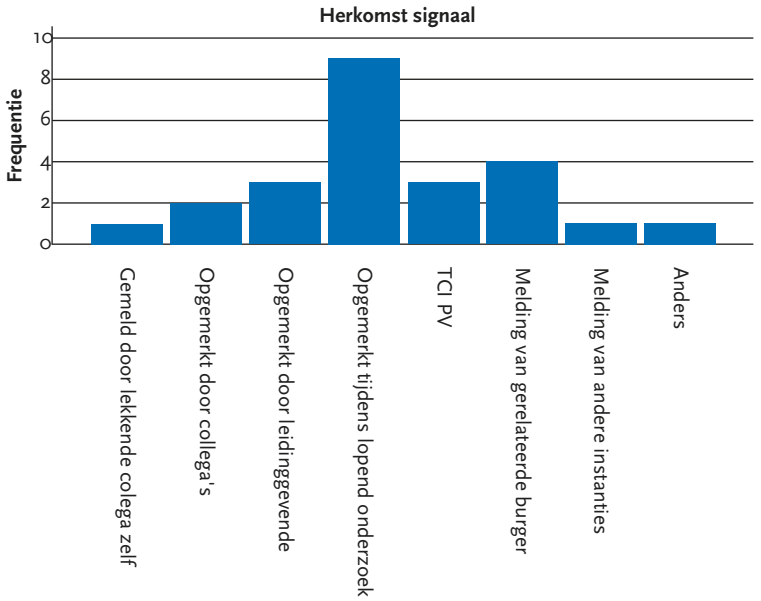


Figuur 6.3 Herkomst van het signaal (hoe het lekken aan het licht is gekomen) bij de verdachten met een niet-Nederlandse achternaam (N=24)

Vergeleken met het algemene beeld, dat in figuur 4.1 is te vinden, valt op dat signalen van lekken door verdachten met een niet-Nederlandse achternaam vaak uit lopend onderzoek komen.

## 6.3 Positie in de organisatie

De verdachte beambten blijken op heel uiteenlopende plekken binnen de politieorganisatie te werken. De functies variëren sterk: administratief medewerker, beleidsadviseur, (assistent) beveiliger, buurtregisseur, examinator, groepschef, medewerker GGP, medewerker OT, motorrijder, jeugdagent, vrijwilliger, rechercheur, enzovoort. Hun rang varieert van aspirant en surveillant tot en met hoofdinspecteur.

Tabel 6.4 Rang van betrokken politiebeambte (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| Rang | Aantal | Percentage |
|---|---|---|
| Niet-executief | 7 | 6 |
| Aspirant | 7 | 6 |
| Surveillant | 6 | 5,1 |
| Agent | 4 | 3,4 |
| Hoofdagent | 17 | 14,5 |
| Brigadier | 18 | 15,4 |
| Inspecteur | 4 | 3,4 |
| Hoofdinspecteur | 1 | 0,9 |
| Onbekend | 53 | 39,3 |
| *Totaal* | *117* | *100* |

Opvallend is de relatieve oververtegenwoordiging van hoofdagenten en brigadiers. Voor het vrijwel geheel ontbreken van meldingen boven de rang van inspecteur zijn diverse verklaringen te bedenken, zonder dat op basis van dit onderzoek daarover uitsluitsel valt te geven. Mogelijk staan zij weinig bloot aan de verleiding onrechtmatig vertrouwelijke informatie te vergaren (geen regelmatige toegang tot politiesystemen) en te delen (minder dienstmatig contact met burgers); mogelijk betreft het een bias in de signalering van gevallen van lekken.

In bijna 20% van de gevallen waarin de verdenking van lekken wordt bevestigd, blijkt uit de dossiers dat ook sprake is van problemen in de werksfeer. Wat voor problemen dat waren, was meestal niet uit de dossiers op te maken.

## 6.4 Persoonlijke omstandigheden

Problemen in de persoonlijke levenssfeer worden nogal eens verondersteld aanleiding te geven tot misdragingen op het werk. Van de 117 gevallen waarin een verdachte beambte kon worden geïdentificeerd, was uit iets meer dan de helft van de dossiers meer over de persoonlijke situatie van de verdachten op te maken. In ruim negen van de tien gevallen bleek de betrokkene een vaste partner te hebben; in de resterende gevallen was deze single.

Niet altijd kon worden opgemaakt of sprake was van problemen in het persoonlijke leven. In de gevallen waarin dergelijke problemen werden vermeld (42,7%), bleken verdachte beambten te maken te hebben met problemen als een vechtscheiding of zorg voor een hulpbehoevend kind. Vaak ontleenden de verdachten aan die problemen een drijfveer en persoonlijke rechtvaardiging om te lekken en werd dit ook als zodanig tegenover de verhorende VIK-ambtenaar naar voren gebracht. Politiesystemen werden bijvoorbeeld geraadpleegd om belastende informatie over een (vermeende) minnaar van de eigen partner te achterhalen of de antecedenten na te gaan van een onbetrouwbaar ogende zorgverlener van het eigen kwetsbare kind.

*'Toen heb ik in een paniekerig moment, zonder erbij na te denken, de systemen nagezocht op mijn naam.'*

Tabel 6.5 Problematiek in de privésfeer, op financieel gebied en op het werk van de verdachte beambten (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| | Privéproblematiek | Werkproblematiek | Financiële problematiek |
|---|---|---|---|
| Geen | 14 (12%) | 32 (27,4%) | 49 (41,9%) |
| Wel | 50 (42,7%) | 23 (19,7%) | 4 (3,4%) |
| Onbekend | 53 (45,3%) | 62 (53%) | 64 (54,7%) |

## 6.5 Drijfveren van de lekkende beambte

Lang niet alle dossiers, ook niet die waarin een verdachte is geïdentificeerd en lekken is vastgesteld, geven inzicht in de drijfveren van de betrokken medewerker. In de gevallen waarin dat wel mogelijk was, blijken de betrokken politieambtenaren dikwijls *niet* de intentie te hebben gehad om te lekken. Van motieven of drijfveren kan dan moeilijk worden gesproken. In die gevallen (24 medewerkers) was sprake van onachtzaamheid c.q. onzorgvuldigheid. Overigens kunnen onachtzaamheid en onzorgvuldigheid ook voorkomen bij lekkende politiebeambten met een expliciete drijfveer.

Frequent voorkomende motieven van lekkende beambten die ook de intentie hadden te lekken, waren bezorgdheid (21 medewerkers) en eigenrichting (17 medewerkers). In beide motieven speelde de identiteit als politiebeambte een rol: men wilde in de privésfeer zaken rechtzetten of personen corrigeren en bediende zich daarbij van informatie

die daarvoor niet had mogen worden gebruikt. Soms gaf men bij dat optreden die informatie ook prijs aan buitenstaanders die dat vervolgens bij de politie meldden. Bezorgdheid voelden lekkende politiebeambten vaak voor iemand uit de eigen sociale kring, zoals familie, vrienden of collega's (bij 11 politiemedewerkers). Soms voegde zich bij die bezorgdheid een drang tot eigenrichting (bij 3 politiemedewerkers). Bij 14 lekkende beambten was nadrukkelijk sprake van familiaire loyaliteit als drijfveer voor het lekken. Overigens was dat vooral het geval bij medewerkers met een Nederlandse achternaam (11 van de 14 gevallen; 3 van de 14 gevallen betroffen medewerkers met een niet-Nederlandse achternaam). Dit spreekt bevindingen tegen uit eerder onderzoek, onder meer dat van Nelen en Kolthoff, waarbij werd verondersteld dat allochtone medewerkers sterke familiale banden hebben en daardoor sterker zouden worden aangezet tot lekken.[41]

Tabel 6.6 Drijfveren om te lekken, soms zijn verschillende drijfveren aanwezig bij eenzelfde lekkende beambte (N= 117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| Drijfveer | Aantal |
|---|---|
| Onachtzaamheid | 24 |
| Bezorgdheid | 21 |
| Eigenrichting | 17 |
| Familiaire loyaliteit | 14 |
| Rechtvaardigheid | 8 |
| Frustratie | 8 |
| Liefdesrelatie | 7 |
| Vriendschap | 5 |
| Collegiale loyaliteit* | 4 |
| Financieel gewin | 3 |
| Sociale status | 2 |
| Seks | 1 |
| Overig | 5 |
| Onbekend/n.v.t.** | 56 |

* Collegiale loyaliteit kan ook een oud-collega betreffen.
** Als het erop lijkt dat de verdachte beambte niet gelekt heeft, is n.v.t. gescoord.

41 Nelen en Kolthoff, a.w., p. 98-99.

## 6.6 Eigen beoordeling lekken door de beambte zelf

Op basis van de dossiers is getracht vast te stellen welke perceptie de beambten zelf hadden van de norm, zowel voor als na het begaan van de misstap. Voorafgaand aan het lekken is 24,8% van de verdachte politiemedewerkers zich niet bewust van normoverschrijding. Anderen zijn zich hiervan terdege (20,5%) of deels (3,4%) bewust.

> *'Ik heb die dag meteen alles opgeschreven, ik wist dat ik er problemen mee zou krijgen.'*

Bij de analyse van de dossiers is getracht vast te stellen of de verdachte vóór de eventuele misstap de norm gewaar was en in hoeverre daar bij confrontatie met de VIK-medewerker sprake van was.

Tabel 6.7 Normbesef van verdachte politiebeambte (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| **Besef vooraf foutief karakter handelen** | **Verdachte beambten** |
|---|---|
| Geen besef | 29 (24,8%) |
| Wel besef | 24 (20,5%) |
| Deels besef (bijv. ambivalent/ tegenstrijdig) | 4 (3,4%) |
| Onduidelijk (bijv. beambte verklaart er niet over) | 8 (6,8%) |
| N.v.t./onbekend (bijv. geen aanwijzingen gevonden voor lekken of beambte is niet gehoord) | 52 (44,4%) |

| **Erkenning foutief handelen** | **Verdachte beambten** |
|---|---|
| Geen erkenning | 9 (7,7%) |
| Deels erkenning (vaak ambivalent/ tegenstrijdig) | 11 (9,4%) |
| Wel erkenning | 29 (24,8%) |
| Onduidelijk (bijv. beambte verklaart er niet over) | 12 (10,3%) |
| N.v.t./onbekend (bijv. geen aanwijzingen gevonden voor lekken of beambte is niet gehoord) | 56 (47,9 %) |

Tabel 6.8 Normbesef van lekkende beambte: verdenking weerlegd en niet aangetoond, zijn niet meegenomen in de analyse (N=80: zgn. NN-zaken zijn eveneens niet meegenomen)

| Besef vooraf foutief karakter handelen | Lekkende beambten |
|---|---|
| Geen besef | 29 (36,3%) |
| Wel besef | 20 (25%) |
| Deels besef (bijv. ambivalent/ tegenstrijdig) | 3 (3,8%) |
| Onduidelijk (bijv. beambte verklaart er niet over) | 5 (6,3%) |
| N.v.t./onbekend (bijv. geen aanwijzingen gevonden voor lekken of beambte is niet gehoord) | 23 (28,7%) |

| Erkenning foutief handelen | Lekkende beambten |
|---|---|
| Geen erkenning | 9 (11,3%) |
| Deels erkenning (vaak ambivalent/ tegenstrijdig) | 10 (12,5%) |
| Wel erkenning | 28 (35%) |
| Onduidelijk (bijv. beambte verklaart er niet over) | 10 (12,5%) |
| N.v.t./onbekend (bijv. geen aanwijzingen gevonden voor lekken of beambte is niet gehoord) | 23 (28,7%) |

Bij confrontatie met een medewerker van een afdeling VIK erkende 24,8% van de gehoorde verdachte beambten dat zij een fout hebben begaan; 9,4% erkende deels (vaak is men ambivalent of spreekt zichzelf tegen); 7,7% ontkende fout te hebben gehandeld.

> *'Ik realiseerde mij vrijwel onmiddellijk dat ik een integriteitsschending heb begaan.'*

In het onderzoek kon geen significante relatie worden aangetoond tussen erkenning van het foutieve karakter van het handelen en de leeftijd of het aantal dienstjaren van de verdachte.

Als drijfveren wordt gecombineerd met normbesef, komt uit de data wel een specifieke groep lekkende beambten nadrukkelijk naar voren. Van de 21 politiemedewerkers die informatie gelekt hebben uit bezorgdheid, blijkt meer dan de helft (11) het foutieve karakter van hun handelen scherp te beseffen. Voor hen was de drijfveer sterker dan de

norm, totdat zij op de laatste werden gewezen. Een enkeling toont zich ambivalent of geeft slechts gedeeltelijk de fout toe (2 van de 21). Bij 5 personen is de reactie onbekend (omdat ze niet gehoord zijn door VIK of er niet over verklaren). Sommigen ontkennen hun fout (3 van de 21). Ook wordt vaak verantwoordelijkheid afgeschoven of wordt de eigen daad gebagatelliseerd.

Afschuiven van verantwoordelijkheid:
*'Dus als collega's van mij horen dat ik naar de familie [naam] ga en ze vertellen me dan informatie, dan neem ik aan dat die collega's mij geen geheime informatie geven als ze weten dat ik daar naartoe ga.'*

Bagatelliseren van eigen handelen:
*'Als we alles wat op de briefing staat niet met burgers mogen delen, dan komen we nooit ergens achter.'*

Van de verdachten die zich in vrije tijd politiebevoegdheden aanmaten en daarbij vertrouwelijke informatie gebruikten (eigenrichting), blijkt een ruime meerderheid voorafgaand aan het lekken zich niet bewust te zijn geweest van de norm (70,6%). Geconfronteerd met de verdenking van lekken, reageerde een derde 'schuldbewust' met erkenning van de overtreden norm (5 van de 17), een derde (5 van de 17) toonde zich tegenover de VIK-medewerker ambivalent (halfslachtig, niet helemaal willen toegeven) en een derde (eveneens 5 van de 17) ontkende stellig iets fout te hebben gedaan. Bij de resterende twee kan niet uit het dossier worden opgemaakt of de verdachte beambte zijn of haar fout erkende. Ook voor deze categorie (eigenrichting) is de drijfveer sterker dan de norm, zelfs vaak nog nadat zij op hun misstap en de norm zijn gewezen.

5,1% van de verdachte beambten heeft aantoonbaar getracht, zo blijkt uit het onderzoek van de afdelingen VIK en de SIO, het lekken toe te dekken.

Tabel 6.9 Pogingen van de lekkende beambte om lekken toe te dekken (N=161)

| Poging toedekken | Percentage verdachte beambten |
|---|---|
| Geen poging lekken toe te dekken | 45,3% |
| Wel poging lekken toe te dekken | 5,1% |
| Onduidelijk of n.v.t. | 49,6% |

In vrijwel alle gevallen lijkt de lekkende beambte geautoriseerd te zijn geweest om systemen te raadplegen. In één dossier blijkt een verdachte

politiemedewerker een collega aan te hebben gezet om voor hem informatie op te vragen. In twee andere gevallen beschikte de verdachte over een autorisatie, terwijl deze voor de functie niet nodig was (in één dossier omdat de verdachte in een nieuwe functie onterecht gebruik bleef maken van een oude autorisatie, in het andere dossier had de verdachte een functie waarvoor autorisatie feitelijk niet nodig was).

## 6.7 Gemoedstoestand na ontdekking lekken

Sommige verdachten, door een VIK-medewerker geconfronteerd met de verdenking, raken opgewonden (25,6%) en geëmotioneerd (38,5%).

> Verdachte medewerker tijdens tweede verhoor, terugkijkend op het eerste verhoor:
> *'Op dat moment kwam het als een baksteen op mijn dak en ik liet meer mijn emoties erbij komen.' (...) 'Het voelde gewoon niet goed de vorige keer. Het voelde alsof er bij een vogel de vleugels af werden getrokken.'*

Van een groot deel van de medewerkers is de reactie op de mededeling dat zij verdacht worden van lekken echter onbekend, omdat zij niet gehoord zijn of omdat uit het dossier hun gemoedstoestand niet op te maken valt.

Tabel 6.10 Gemoedstoestand verdachte medewerker na ontdekking lekken (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| Energieniveau | | Emotie | |
|---|---|---|---|
| Laag | 2 (1,7%) | Geen emotie | 6 (5,1%) |
| Neutraal | 20 (17,1%) | Wel emotie | 45 (38,5%) |
| Hoog | 30 (25,6%) | Onduidelijk/n.v.t. | 66 (56,4%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 65 (55,5%) | | |

Niet altijd geven de verdachten na ontdekking tegenover de VIK-medewerker blijk van hun emoties, maar als dat wel het geval is, zijn dat boosheid, schaamte, angst, verdriet en verbazing.

> *'Ik dacht eerst dat mijn collega's een geintje met me hadden uitgehaald.'*

> *'Ik voel angst en berouw.'*

> *'Ik schaam mij erg, ik heb er spijt van.'*

Tabel 6.11 Type emoties die verdachte medewerkers tonen na ontdekking van het lekken (soms geeft een verdachte medewerker blijk van meer dan één emotie)

| Emotie na ontdekking (bij confrontatie) | Aantal verdachte medewerkers |
|---|---|
| Boosheid/woede | 17 |
| Schaamte | 14 |
| Angst | 10 |
| Verdriet | 9 |
| Verbazing | 8 |

Het emotioneelst blijken medewerkers die erkennen dat ze 'fout' hebben gehandeld: 86,2% (25 van de 29), gevolgd door 72,7% van de medewerkers die dit gedeeltelijk erkennen (8 van de 11) en ten slotte 66,7% van hen die hun gedrag niet als fout zien (6 van de 9). Angst wordt voornamelijk getoond door hen die het foutieve van hun handelen inzien (7 van de 10) of gedeeltelijk inzien (2 van de 10). Hetzelfde geldt voor schaamte, dit werd (evenals angst) slechts in één geval getoond door iemand die het foutieve van het eigen handelen niet in leek te zien. Verdriet komt voor bij verdachten die hun fout erkennen (5 van de 9), gedeeltelijk erkennen (2 van de 9) en niet erkennen (2 van de 9). Hetzelfde geldt voor verbazing (resp. 3, 2 en 2 van de 8; bij de resterende 2 was het onduidelijk).

Een ander beeld komt naar voren bij die medewerkers die hun fouten niet erkennen en lekten gedreven door behoefte aan eigenrichting: zij reageren relatief emotioneel (12 van de 17). Als men handelt uit eigenrichting zonder hier (veel) kwaad in te zien, gaat dit bij confrontatie gepaard met krachtige emoties (4 van de 5 bij geen erkenning van foutief handelen en 3 van de 4 bij gedeeltelijke (ambivalente) erkenning). Deze emoties betreffen boosheid en soms ook verbazing.

Samenvattend komen schaamte en angst vooral voor bij hen die (gedeeltelijk) erkennen fout te hebben gehandeld. Verdriet en verbazing komen in alle groepen voor. Boosheid (soms in combinatie met verbazing) komt juist vaak voor bij hen die eigenrichting hebben gepleegd en ontkennen fout te hebben gehandeld.

# 7 De organisatorische context

De organisatorisch context heeft, zo wordt in de literatuur verondersteld, een remmende of stimulerende uitwerking op schendingen van integriteit. In een organisatie met sterke onderlinge banden als de politie opereren weinigen in een sociaal isolement. Dat roept vragen op als: zijn er werkzaamheden of situaties waar vaker dan elders lekken voorkomt? Welke betekenis heeft de opstelling van leidinggevenden en collega's op het voorkomen? Zijn er omstandigheden waarmee medewerkers lekken gemakkelijk kunnen rechtvaardigen?

## 7.1 Hotspots in de organisatie?

Het in kaart brengen van de organisatorische context waarin de lekkende medewerker tot zijn daad kon komen, wordt bemoeilijkt doordat in verreweg de meeste dossiers nauwelijks informatie is te vinden over de werkplek van de verdachte medewerker. Vrijwel nooit worden de directe chef of de naaste collega's gehoord. Soms verklaart de verdachte medewerker onder welke omstandigheden hij de gelekte informatie heeft verzameld, maar dan is lastig vast te stellen of die bewering juist is of slechts een excuus voor het eigen gedrag.

Het beeld van de organisatorische context kan dan ook niet anders dan globaal zijn. In de verdeling van ingekomen meldingen over de eenheden valt op dat in Limburg, Zeeland-West-Brabant en Noord-Nederland relatief weinig meldingen van lekken binnenkomen en dat in Amsterdam en Rotterdam, gevolgd door Oost-Nederland relatief veel onderzoeken worden gestart. Hoofdagenten en brigadiers zijn vaak voorwerp van onderzoek en blijken ook onder de lekkende medewerkers het sterkst vertegenwoordigd. Bij dat alles moet worden bedacht dat het om heel kleine aantallen gaat, zodat stellige conclusies niet gerechtvaardigd zijn.

Tabel 7.1 Rang verdachte per eenheid (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| | N-ex. | Asp. | Surv. | Agent | H. ag | Brig. | Insp. | H. insp | Onb. | Anders* | Tot. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| NH | 0 | 1 | 1 | 0 | 2 | 3 | 0 | 0 | 3 | 0 | 10 |
| AMS | 3 | 0 | 1 | 1 | 2 | 1 | 1 | 0 | 4 | 0 | 13 |
| DH | 2 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 | 0 | 0 | 4 | 0 | 11 |
| ROT | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 8 | 0 | 10 |
| ZWB | 0 | 0 | 0 | 2 | 2 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 5 |
| OB | 0 | 0 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 5 | 0 | 9 |
| MNL | 0 | 0 | 1 | 1 | 1 | 2 | 1 | 0 | 2 | 0 | 8 |
| LE | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 4 | 1 | 0 | 3 | 1 | 10 |
| NNL | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 2 | 0 | 0 | 3 | 0 | 6 |
| ONL | 1 | 0 | 1 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 8 | 0 | 14 |
| LIM | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 3 | 0 | 5 |
| PDC | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 4 |
| PA | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 3 |
| KMar | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 1 | 1 | 4 | 7 |
| RR | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 2 |
| *Totaal* | *7* | *7* | *6* | *4* | *17* | *18* | *4* | *1* | *47* | *6* | *117* |

N-ex = niet-executief; Asp. = aspirant; Surv. = surveillant; H. ag = hoofdagent; Brig. = brigadier; Insp. = inspecteur; H. insp = hoofdinspecteur; Onb. = onbekend.

* Anders: bij de KMar is sprake van andere rangen, één dossier bij de Rijksrecherche betreft eveneens een medewerker van de KMar en één dossier bij de Landelijke Eenheid betreft een externe medewerker.

Tabel 7.2 Lekkende medewerker per eenheid (N=80: dossiers zijn niet meegenomen waarin verdenking weerlegd is of niet aangetoond, zgn. NN-zaken zijn eveneens niet meegenomen)

| | N-ex. | Asp. | Surv. | Agent | H. ag | Brig. | Insp. | H. insp | Onb. | Anders* | Tot. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| NH | 0 | 0 | 1 | 0 | 2 | 2 | 0 | 0 | 3 | 0 | *8* |
| AMS | 2 | 0 | 1 | 1 | 1 | 0 | 1 | 0 | 4 | 0 | *10* |
| DH | 2 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | *4* |
| ROT | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | 0 | 0 | 6 | 0 | *8* |
| ZWB | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | *1* |
| OB | 0 | 0 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | *4* |
| MNL | 0 | 0 | 1 | 1 | 0 | 2 | 1 | 0 | 1 | 0 | *6* |
| LE | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 4 | 0 | 0 | 3 | 1 | *9* |
| NNL | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 1 | 0 | *2* |
| ONL | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 4 | 0 | 0 | 5 | 0 | *10* |
| LIM | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 0 | 0 | 2 | 0 | *3* |
| PDC | 0 | 4 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | *4* |
| PA | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2 | 0 | *3* |
| KMar | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | 1 | 1 | 3 | *6* |
| RR | 0 | 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 1 | *2* |
| *Totaal* | *5* | *5* | *5* | *3* | *9* | *14* | *3* | *1* | *30* | *5* | *80* |

Het zijn vooral hoofdagenten die worden verdacht, zonder dat de verdenking in het onderzoek gestaafd wordt: in 47% van de dossiers (8 van de 17 hoofdagenten) blijken er geen aanwijzingen gevonden te zijn dat de verdachte medewerker heeft gelekt (verdenking weerlegd of niet aangetoond).

## 7.2 Toezicht in werkomgeving

Toezicht kan een belangrijke rem op het lekken zijn. Uit 52 van de 117 dossiers valt uit de wijze van lekken op te maken dat de lekkende medewerker niet met noemenswaardig toezicht van een chef of van collega's te maken had. In 14 dossiers was er wel actief toezicht op het gebruik van de informatiesystemen, maar wist de lekkende medewerker dit toezicht te omzeilen. De overige dossiers boden geen uitsluitsel.

Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt het lekken opgemerkt door leidinggevenden. Geconfronteerd met een lekkende medewerker kan een leidinggevende zich op verschillende manieren opstellen. Sommige steunen tijdens het lopende onderzoek de verdachten, zijn betrokken, alert en behulpzaam. Waarschijnlijk wordt de misstap niet zwaar opgenomen. Vaak wordt de kwestie na een oriënterend onderzoek door VIK afgehandeld in een gesprek met zo'n lijnchef. Soms beroept een lekkende medewerker zich tevergeefs op de steun van zijn chef. Vaker nog (bijna de helft) komt de chef helemaal niet in beeld.

Hetzelfde kan worden gezegd van de houding van de collega's van de lekkende medewerker. Soms wordt expliciet aangegeven hoe collega's de verdachte medewerker steunen. In andere gevallen blijkt sprake van al langer bestaand wantrouwen. Soms blijkt de verdachte medewerker al langere tijd van de ene naar de andere plek in de organisatie te zijn doorgeschoven, wat kan duiden op problemen in het functioneren van betrokkene. In de meeste dossiers ontbreekt echter informatie over collega's en over de frequentie van verandering van werkplek in de voorafgaande jaren. In vier dossiers is duidelijk sprake van frequente overplaatsing. In één geval was dit verbonden met de (behandeling na) diagnose PTSS. Even zeldzaam en summier is de informatie over de sfeer op de afdeling (10% van de dossiers). In enkele gevallen werd door collega's evenwel expliciet gemeld hoe aangenaam het werkklimaat is, mogelijk om zich te distantiëren van de lekkende collega.

# 8 De ontvangende partij

De schade die het uitlekken van vertrouwelijke informatie kan aanrichten, hangt sterk af van haar bestemming. De onderzoeken die de afdelingen VIK en de SIO na ontvangst van een melding instellen, zijn mede gericht om die te achterhalen, hoe lastig dat dikwijls ook is. In veel dossiers zijn gegevens over de zoektocht naar de ontvanger te vinden.

## 8.1 Bestemming van de informatie

Veel van de informatie die gelekt wordt, is voor eigen gebruik (31%). Soms blijft het bij het zogenoemde 'lekken aan zich zelf' (12%). In 46% van de zaken wordt de informatie gedeeld met derden. Overigens wordt niet altijd duidelijk of iemand de informatie zelf gebruikt (19%) of ook nog met een derde heeft gedeeld (14%).

Tabel 8.1 Gelekte informatie: voor eigen gebruik ('lekken aan zelf') en/of gedeeld met derden (N=161)

| | | *Gedeeld met derden* | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | **Ja** | **Nee** | **Onduidelijk** | **N.v.t.** | **Totaal** |
| *Voor eigen gebruik* | **Ja** | 26 (16%) | 20 (12%) | 4 (2%) | 0 (0%) | 50 (31%) |
| | **Nee** | 32 (20%) | 3 (2%) | 5 (3%) | 0 (0%) | 40 (25%) |
| | **Onduidelijk** | 16 (10%) | 0 (0%) | 14 (9%) | 0 (0%) | 30 (19%) |
| | **n.v.t.** | 0 (0%) | 0 (0%) | 0 (0%) | 41 (25%) | 41 (25%) |
| | *Totaal* | *74 (46%)* | *23 (14%)* | *23 (14%)* | *41 (25%)* | *161 (100%)* |

Voor lekken aan zichzelf hebben de lekkende medewerkers vaak een rechtvaardiging voorhanden:

*'Het is politie-eigen, denk ik. Iedereen doet dat.'*

*'Als je op de letter gaat zitten, is het natuurlijk niet toegestaan. [...] Ik denk dat 9 van de 10 collega's wel eens iets opzoekt.'*

*'Ik was gezond nieuwsgierig en trok zelfs mijn vrienden na.'*

*'Dat vinden we gewoon spannend, dat doen we altijd.'*

*'Ik dacht dat het alleen strafbaar is als je de informatie deelt.'*

*'Ik bevraag wel vaker mensen. Ik weet dat het niet mag, maar ik doe het wel.'*

Al gaven velen bij confrontatie er blijk van te beseffen dat dit niet hoort.

*'Ik vond het achteraf ook stom dat ik in het systeem had gekeken.'*

## 8.2 Persoonskenmerken en achtergrond ontvanger

In de meeste gevallen weet de afdeling VIK of de SIO de bestemming van de informatie of slaagt zij erin de ontvanger van de informatie te identificeren (62,7%). In 14,3% van de onderzoeken wordt de ontvanger niet geïdentificeerd. In 23% is niet van een ontvanger sprake, bijvoorbeeld omdat sprake is van lekken aan zichzelf.

Een van de drie binnenkomende meldingen bevat de indicatie dat de ontvanger een criminele achtergrond heeft. De ingestelde onderzoeken bieden verheldering, deels doordat uiteindelijk wordt vastgesteld dat de informatie de gevreesde bestemming niet heeft bereikt. In de 10% gevallen dat als ontvanger iemand uit de zware criminaliteit werd gezien, wordt dit relatief vaak bevestigd, waarschijnlijk omdat de melding uit een lopend onderzoek of van het TCI afkomstig was. Er blijkt relatief weinig te worden gelekt naar de advocatuur en de journalistiek; in die schaarse gevallen is de bestemming al direct duidelijk. Het geringe aantal meldingen van lekken naar deze bestemmingen kan ook veroorzaakt worden doordat de neiging om vanuit deze kringen het lekken te melden gering is, omdat er door de ontvangers weinig tot geen schade van wordt ervaren.

Tabel 8.2 Achtergrond ontvanger: volgens signaal (op basis waarvan VIK en SIO gaan onderzoeken) (N=161)

| **Criminele achtergrond** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Geen criminele achtergrond bekend | 74 (46%) |
| Criminele achtergrond, niveau onbekend | 26 (16,1%) |
| Bekende van politie I (veelpleger/kruimeldief) | 14 (8,7%) |
| Bekende van politie II (sleutelfiguur/zware crimineel) | 18 (11,2%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 29 (18%) |

| **Journalistieke achtergrond** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Ja | 7 (4,3%) |
| Nee | 128 (79,5%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 26 (16,2%) |

| **Achtergrond advocatuur** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Ja, civielrecht | 2 (1,2%) |
| Ja, strafrecht | 4 (2,5%) |
| Nee | 131 (81,4%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 24 (23,9%) |

Tabel 8.3 Achtergrond ontvanger: beeld na afronding onderzoek VIK en SIO (totaalzicht o.b.v. dossier) (N=161)

| **Criminele achtergrond** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Geen criminele achtergrond bekend | 57 (35,4%) |
| Criminele achtergrond, niveau onbekend | 14 (8,7%) |
| Bekende van politie I (veelpleger/kruimeldief) | 9 (5,6%) |
| Bekende van politie II (sleutelfiguur/zware crimineel) | 15 (9,3%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 66 (40,9%) |

| **Journalistieke achtergrond** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Ja | 7 (4,3%) |
| Nee | 97 (60,2%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 57 (35,4%) |

| **Achtergrond advocatuur** | **Aantallen (percentages)** |
|---|---|
| Ja, civielrecht | 3 (1,9%) |
| Ja, strafrecht | 3 (1,9%) |
| Nee | 97 (60,2%) |
| Onduidelijk/n.v.t. | 58 (36%) |

## 8.3 Ernstige zaken

Nader is gekeken naar de meldingen waarin werd verondersteld dat de lekkende medewerker een verbinding had met een criminele ontvanger (niveau onbekend, niveau veelpleger en niveau sleutelfiguur/zware crimineel). In ruim een derde van deze gevallen was het signaal bij de politie binnengekomen tijdens een lopend onderzoek, soms kwam het van het TCI. In zes dossiers kwam de melding van een burger. Opvallend is dat vier verdachten zich zelf meldden bij VIK. Driemaal deed een collega de melding en in één dossier kwam de melding van een andere instantie. In bijna de helft van de gevallen kreeg het onderzoek geen vervolg (na melding of oriënterende fase), bij gebrek aan aanknopingspunten. In de andere gevallen was de uitkomst van het onderzoek tweemaal constatering van plichtsverzuim, driemaal van een strafbaar feit en viermaal beide (plichtsverzuim en strafbaar feit). In één dossier werd het signaal beoordeeld als ongefundeerd en zelfs als opzet van criminelen die onrust in de politieorganisatie wilden veroorzaken. Om die reden werd geen verdere actie ondernomen.

## 8.4 Context van de informatieoverdracht

Op basis van de dossiers is ook uitgezocht in welke omgeving de lekkende medewerker en de ontvanger van de informatie tot de overdracht kwamen: in een bekende omgeving als de werkplek of de eigen buurt, in de familie, in een vriendenkring of in een criminele context. In veel gevallen blijkt die context een vertrouwde, nabije omgeving van de lekkende medewerker.

Tabel 8.4 Context waarin gelekte informatie aan derden is overgedragen (soms meer categorieën van toepassing op hetzelfde dossier) (N=161)

| Context informatieoverdracht | Aantallen |
|---|---|
| Bekende omgeving (bijv. op werkplek of met buren) | 24 |
| In (ex-)familiekring | 17 |
| Met criminaliteit geassocieerde plekken | 14 |
| In het bedrijfsleven | 13 |
| In vriendenkring | 11 |
| Met (ex-)partner | 5 |
| Bij non-profitorganisaties of verenigingen | 4 |
| Onduidelijk/n.v.t. | 83 |

## 8.5 Relatie met de ontvanger

Ook is getracht vast te stellen welke relatie de lekkende medewerker met de ontvanger onderhield. Vaak blijft dit onduidelijk, omdat er geen verdachte is geïdentificeerd (zgn. NN-zaken). Van de 33 dossiers waarin de relatie uiteindelijk niet duidelijk is geworden, gaat het om 28 NN-zaken. In de overige zaken wordt dus vaak duidelijk welke relatie er tussen lekker en ontvanger bestaat: het betreft vooral familie en vrienden.

Tabel 8.5 De relatie tussen lekkende medewerker en ontvanger, volgens signaal en na onderzoek, meerdere relaties mogelijk per dossier

| Relatie tussen lekker en ontvanger | Beeld volgens signaal (aantal) | Beeld na onderzoek, o.b.v. dossier (aantal) |
|---|---|---|
| Onduidelijk | 45 | 33 |
| Familie | 25 | 16 |
| Vriend(in) | 15 | 6 |
| Relatieve onbekende | 14 | 7 |
| Zakelijk contact | 12 | 8 |
| Absolute onbekende | 10 | 8 |
| Politiecollega | 9 | 10 |
| Liefdespartner | 7 | 7 |
| Ex-liefdespartner | 4 | 3 |
| Ex-politie collega | 3 | 2 |
| Overheid collega | 3 | 3 |
| Ex-familie | 1 | 1 |
| Hobbymatig contact | 1 | 1 |
| Overig | 9 | 4 |

## 8.6 Een regierol van de ontvanger?

Speciale aandacht is in het onderzoek besteed aan de eventuele regierol van de ontvanger van de vertrouwelijke informatie. Als dit het geval zou zijn, zou dat een indicatie zijn van infiltratie van (georganiseerde) misdaad in de politie. In de helft van de gevallen waarin het dossier over deze kwestie uitsluitsel kon geven (29 gevallen), was er duidelijk geen sprake van regie of druk van de ontvanger. Het initiatief tot het lekken van informatie ging van de politiemedewerker zelf uit. De informatieoverdracht voltrok zich soepel. In 20% (12 gevallen) was er

wel sprake van het uitoefenen van sociale druk door de ontvangende partij, in enkele gevallen zelfs van forse druk (intimidatie en afpersing). In een geval was sprake van vastgesteld strategisch gedrag van de ontvangende partij, namelijk het zaaien van verwarring in een lopend opsporingsproces.

Tabel 8.6 Rol van de ontvanger om informatie te krijgen (N=117: zgn. NN-zaken zijn niet meegenomen)

| Rol van ontvanger van informatie | Aantal dossiers | Percentage |
|---|---|---|
| Geen initiatief van ontvanger | 19 | 16,2% |
| Zonder druk door ontvanger gevraagd | 10 | 8,5% |
| Sociale druk uitgeoefend op lekker | 5 | 4,3% |
| Beloning in vooruitzicht gesteld/uitgekeerd | 4 | 3,4% |
| Dreigement/intimidatie richting lekker | 2 | 1,7% |
| Afpersing/chantage | 1 | 0,9% |
| Overig | 3 | 2,6% |
| Onduidelijk | 18 | 15,4% |
| N.v.t. | 55 | 47% |
| *Totaal* | *117* | *100%* |

Een betere registratie van de werkplekken van van lekken verdachte medewerkers zou het mogelijk maken na te gaan of sprake is van kwetsbare plekken in de organisatie en of toch wellicht van onopgemerkte regie door onbekende ontvangers.

# 9 Inschatting van de schade

Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie kan schade veroorzaken aan het politieoptreden zelf, maar ook aan burgers en instanties. In de dossiers wordt dit door de onderzoekers van de afdelingen VIK en de SIO meestal niet aangegeven. In de gevallen dat de afdoening in het dossier was opgenomen, bood deze hiervoor een indicatie. Op basis van de dossiers hebben wij een inschatting van de schade gemaakt.

## 9.1 Operationele schade

In 41,6% van de onderzoeken van de afdelingen VIK en de SIO blijkt de gelekte informatie op dat moment actueel, in die zin dat de informatie onderdeel is van lopend opsporingsonderzoek of van handhavend optreden en dat het lekken dit beschadigt. In 34,2% van de dossiers betreft het statische informatie: vertrouwelijke gegevens die niet direct in verband kunnen worden gebracht met actueel optreden. In 24,2% van de dossiers is de actuele waarde van de gelekte informatie onduidelijk.

Op basis van de dossiers hebben we een inschatting gemaakt van de schade die het lekken zou kunnen hebben voor het functioneren van de politie. Die mogelijke impact loopt sterk uiteen: van geen noemenswaardige schade tot het stuklopen van een omvangrijk opsporingsonderzoek. De inschatting van de schade die te maken valt op basis van de melding blijkt in grote lijnen overeen te komen met de ingeschatte operationele schade na onderzoek door de afdeling VIK of de SIO. Uiteindelijk is in de helft van de gevallen geen sprake van schade (50,3%), of is schade niet van toepassing omdat er geen aanwijzingen gevonden worden dat er gelekt is (16,8%). In zes dossiers (3,8%) is sprake van grote operationele schade en is een opsporingszaak op team- of organisatieniveau stukgegaan. Dat was overigens niet in alle gevallen de bedoeling van de lekkende beambte of de ontvanger; wel de consequentie.

Tabel 9.1 Verwachte (o.b.v. signaal) en ingeschatte (o.b.v. afgerond onderzoek) operationele schade van het lekken (N=161)

| | Verwachte operationele schade (beeld volgens signaal) | Ingeschatte operationele schade (beeld na onderzoek, o.b.v. dossier) |
|---|---|---|
| Geen | 73 (45,3%) | 81 (50,3%) |
| Overkomelijke tegenslag | 11 (6,8%) | 7 (4,3%) |
| Operatie/interventie stuk | 26 (16,1%) | 9 (5,6%) |
| Opsporingszaak stuk op teamniveau | 9 (5,6%) | 3 (1,9%) |
| Opsporingszaak stuk op organisatieniveau | 10 (6,2%) | 3 (1,9%) |
| Onduidelijk | 32 (19,9%) | 31 (19,3%) |
| N.v.t. | 0 (0%) | 27 (16,8%) |
| *Totaal* | *161 (100%)* | *161 (100%)* |

## 9.2 Maatschappelijke schade

Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie kan ook andere schade veroorzaken. Politiewerk is teamwerk en steunt op publiek vertrouwen. Aan beide zaken kan lekken afbreuk doen waarbij de impact naar de aard der zaak moeilijk meetbaar is. In de bestudeerde gevallen was sprake van schending van de privacy van burgers (in 52 dossiers), schending van het publieke aanzien of van het rechtstatelijke imago van de politie (24 dossiers) en schade aan het onderlinge vertrouwen binnen de politie. Ook als het lekken daadwerkelijk wordt vastgesteld, kan vaak uit het dossier niet opgemaakt worden welke schade er precies is aangericht (36 dossiers).

Tabel 9.2 Verwachte (o.b.v. signaal) en ingeschatte (o.b.v. afgerond onderzoek) overige schade van het lekken (verschillende typen schade mogelijk per dossier)

| | **Verwachte overige schade (beeld vanuit signaal)** | **Ingeschatte overige schade (beeld na onderzoek, o.b.v. dossier)** |
|---|---|---|
| Schade aan privacy burgers | 73 | 52 |
| Schade aan publiek aanzien/rechtstatelijk imago | 48 | 24 |
| Onduidelijk | 47 | 36 |
| Interne vertrouwensschade: team- resp. organisatieniveau | 37 resp. 12 | 22 resp. 8 |
| Schade aan partners (Justitie, bestuur, enz.) | 19 | 7 |
| Overig | 4 | 3 |
| Geen | 2 | 21 |
| N.v.t. | 1 | 35 |

## 9.3 Verschillen tussen 2015 en 2016

Op basis van de dossieranalyse kunnen de aantallen lekzaken en hun afhandeling in de jaren 2015 en 2016 worden vergeleken. Een toename van lekken lijkt niet aan de orde te zijn, in omvang noch ernst. Eerder is sprake van een afname: in de (aselect getrokken steekproef) komen meer dossiers voor uit 2015 dan 2016. Het type onderzoek is in 2015 vaker disciplinair en strafrechtelijk en in 2016 vaker oriënterend (zie tabel 9.3). Dit alles tegen de achtergrond dat de afdelingen VIK hun inspanningen in deze periode vergrootten. Het relatieve aantal dossiers waarin lekken niet wordt aangetoond, blijft redelijk stabiel over 2015 en 2016 (verdenking weerlegd en niet aangetoond, zie tabel 9.4). Dat meldingen en oriënterende onderzoeken geen vervolg krijgen, kan overigens ook duiden op een capaciteitstekort binnen de afdelingen VIK (andere kosten-batenafwegingen).

Tabel 9.3 Onderzoekstypen van dossiers met startdatum in 2015 resp. 2016 (N=157: bij 4 dossiers is onduidelijk wat de startdatum is)

| Onderzoekstype | Startdatum 2015 | Startdatum 2016 | Totaal |
|---|---|---|---|
| Melding | 31 (35,6%) | 29 (41,4%) | *60* |
| Oriënterend onderzoek | 21 (24,1%) | 25 (35,7%) | *46* |
| Lijnonderzoek | 2 (2,3%) | 2 (2,9%) | *4* |
| Intern onderzoek | 15 (17,2%) | 5 (7,1%) | *20* |
| Strafrechtelijk onderzoek | 9 (10,3%) | 5 (7,1%) | *14* |
| Strafrechtelijk en intern onderzoek | 9 (10,3%) | 4 (5,7%) | *13* |
| *Totaal* | *87* | *70* | *157* |

Tabel 9.4 Verschillen in uitkomst tussen dossiers met startdatum in 2015 resp. 2016 (N=157: bij 4 dossiers is onduidelijk wat de startdatum is)

| Uitkomst | Startdatum 2015 | Startdatum 2016 | Totaal |
|---|---|---|---|
| Geen vervolg na melding | 18 (20,7%) | 15 (21,4%) | *33* |
| Geen vervolg na oriënterend onderzoek | 7 (8%) | 12 (17,1%) | *19* |
| Lijnafdoening zonder plichtsverzuim | 9 (10,3%) | 4 (5,7%) | *13* |
| Verdenking weerlegd | 11 (12,6%) | 7 (10%) | *18* |
| Niet aangetoond | 14 (16,1%) | 14 (20%) | *28* |
| Strafbaar feit | 2 (2,3%) | 1 (1,4%) | *3* |
| Plichtsverzuim | 14 (16,1%) | 8 (11,4%) | *22* |
| Strafbaar feit en plichtsverzuim | 7 (8%) | 4 (5,7%) | *11* |
| Overig | 4 (4,6%) | 4 (5,7%) | *8* |
| Onbekend | 1 (1,1%) | 1 (1,4%) | *2* |
| *Totaal* | *87* | *70* | *157* |

# 10 Conclusie: aard, omvang en ernst van het fenomeen

Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie lijkt in alle eenheden van de Nationale Politie en in de Koninklijke Marechaussee op een relatief kleine schaal voor te komen, in een mate die onderling niet erg sterk uiteenloopt. Natuurlijk moet rekening gehouden worden met een dark number. De afdelingen VIK en de SIO zijn afhankelijk van de meldingsbereidheid van het personeel. In veel gevallen blijkt lekken na onderzoek voort te komen uit onachtzaamheid of blijkt sprake van loos alarm. Onder de verdachten bevinden zich relatief veel hoofdagenten en brigadiers. Mogelijk zitten zij in een kwetsbare positie, door hun uitvoerende rol en toegang tot informatie en hun opzichtige plaats in de basispolitiezorg. Hoofdagenten blijken opvallend vaak ten onrechte te zijn verdacht.

Vaak blijkt het lekken van vertrouwelijke politie-informatie voort te komen uit onoplettendheid in de alledaagse, uitvoerende politiepraktijk. In een beperkt aantal gevallen komt de gelekte informatie bedoeld of onbedoeld criminaliteit ten goede. Voor zover daar sprake van is, gaat het initiatief vrijwel altijd uit van de lekkende medewerkers. In een zeer beperkt aantal gevallen is sprake van gericht initiatief van de criminele ontvanger. In de gevallen dat gelekt wordt aan criminelen, heeft de gelekte informatie meestal betrekking op lopende onderzoeken en wordt door het lekken daar schade aan toegebracht. Deze bevindingen geven geen aanleiding te denken dat georganiseerde misdaad haar houding tegenover de politie/de overheid zou hebben gewijzigd, in die zin dat sprake is van pogingen tot (georganiseerde) infiltratie.

Tegen de achtergrond van de omvang van de betrokken korpsen lijkt de omvang van het probleem beperkt. Vanwege de reactieve werkwijze van de afdelingen VIK en de SIO is het evenwel goed mogelijk dat sommige vormen van lekken zich aan het zicht onttrekken, bijvoorbeeld omdat er geen gedupeerden zijn en er daarom geen meldingen binnenkomen. Daar staat tegenover dat onder het personeel een relatief grote bereidheid is zaken te melden, gezien het grote aandeel van meldingen

door collega's. Dat is een waardevol kenmerk, maar dit gaat ook gepaard met een overmaat aan onterechte verdenkingen tegen medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond.

Het kleine aantal gevallen van lekken dat als zeer ernstig kan worden beschouwd, zou een meer proactieve aanpak van de onderzoeken rechtvaardigen. Een begin van zo'n aanpak kan bestaan uit een systematische registratie van de blijkens incidenten kwetsbare plekken in de organisatie. In het algemeen valt echter veel gunstig resultaat te behalen met voortgezet preventief optreden in de vorm van training en voorlichting en meer aandacht van leidinggevenden voor het fenomeen.

Onder de lekkende medewerkers van de Nationale Politie en Koninklijke Marechaussee herkennen wij vier profielen:

– *De onnozele politiemedewerker* die de eigen handeling betreurt of (gedeeltelijk) ontkent onzorgvuldig te zijn geweest; de medewerker kan geëmotioneerd reageren als die met zijn of haar onoplettendheid wordt geconfronteerd (vooral angst en schaamte, soms verdriet en verbazing).

  *'Maar ik heb er nooit bij nagedacht dat het invloed zou kunnen hebben op het onderzoek.'*

– *De onachtzame politiemedewerker* gebruikt onterecht bevoegdheden in de privésfeer, vaak uit bezorgdheid, en beseft over het algemeen het foutieve karakter daarvan (bij voorbaat of na confrontatie), reageert soms met emotie (vooral angst en schaamte, soms verdriet en verbazing).

  *'Ik heb mijn [familielid] de informatie gegeven omdat ik zag dat [familieleden] ruzie kregen en [...] [familielid] weer was gaan drinken.'*

– *De politiebeambte in privésfeer* maakt geen onderscheid tussen dienst en privé en ziet daar ook geen kwaad in, reageert vaak boos en soms met verbazing wanneer hij of zij geconfronteerd wordt met het foutieve van het eigen handelen.

  *'Ik ben 24 uur politieman en dan mag ik volgens mij dingen natrekken. Ik doe er niets mee, dan is dat niet verkeerd.'*

– *De op persoonlijk profijt gerichte politiemedewerker* die puur gaat voor eigen belang/gewin (komt relatief weinig voor: in vier dossiers), ontkent het foutieve karakter van handelen of zwijgt, toont geen emotie of is verbolgen over wat de organisatie hem/haar aandoet.

De profielen 'ingekapselde' en 'geïntimideerde' medewerker kwamen nauwelijks voor in de dossiers.[42] Dit lijkt mede een aanwijzing dat gerichte georganiseerde criminele infiltratie een schaars fenomeen is en dat het welbewust lekken voornamelijk van individuele politiemedewerkers uitgaat.

In de onderzochte dossiers kwamen geen gevallen voor van lekken naar de bovenwereld, dat wil zeggen naar bijvoorbeeld andere opsporingsinstanties, verzekeringsmaatschappijen of banken, wel in enkele gevallen naar particuliere recherchebureaus. Evenmin kwamen er verdachten in voor die hoger in rang waren dan hoofdinspecteur. Dit kan duiden op een bias in de signalering.

Op basis van eerder onderzoek is geconcludeerd dat allochtone medewerkers sterk oververtegenwoordigd zouden zijn onder de schenders van integriteit, in het bijzonder onder lekkende medewerkers. Dit onderzoek, dat steunt op hardere data, spreekt die conclusie tegen. Medewerkers met een niet-Nederlandse achternaam blijken bovendien vaker ten onrechte van lekken te worden verdacht. Dit duidt op een bias bij melders. Op casusniveau ontzenuwen de medewerkers van de afdelingen VIK de onterechte verdenkingen. Niettemin kan in het globale beeld binnen de afdelingen VIK eenzelfde bias aanwezig zijn, zo suggereert althans de opbrengst van de door Nelen en Kolthoff collectief afgenomen enquête. In elk geval is duidelijk dat het collectief afnemen van een enquête een globaal beeld opleverde van subjectieve oordelen die niet overeen lijken te komen met de feiten uit brondocumenten.

42 Zie hoofdstuk 2.

## Literatuur


Baccara, M., 'Outsourcing, information leakage and consulting firms', *The RAND journal of economics, 38*(1), p. 269-289.

Beenakkers, E.M.Th. en M. Grapendaal, *Lekken en lekkers. Een verkennend onderzoek naar het lekken van vertrouwelijke informatie naar de pers*. Den Haag: WODC 1995.

Bovens, M.A.P., H.G. Geveke en J. de Vries, 'Open public administrations in the Netherlands: the politics of leaking', *International Review of Administrative Sciences, 61, 1* (1995), p. 17-40.

Brouwer, N., *'Tussen twee vuren.' Een studie naar normafwijkend gedrag onder allochtone politiemedewerkers*. Apeldoorn: NPD 2000.

Commissie Lemstra, *Cultuur, ondersteund door structuur. Het wapen tegen het lekken van vertrouwelijke informatie*. Den Haag: Ministerie van Defensie 2005.

Dubelaar, M.J., E.R. Muller en C.P.M. Cleiren, *Naar beginselen van behoorlijke politiezorg*. Den Haag: Elsevier Overheid 2006.

Enquêtecommissie Opsporingsmethoden, *Inzake opsporing*. Den Haag: Sdu Uitgevers 1996, p. 66-68.

Franken, S., 'De WPG', in: M. de Hengst, T. ten Brink en J. ter Mors, *Informatiegestuurd politiewerk in de praktijk*. Deventer: Vakmedianet 2017, p. 65-85.

Hengst, M. de, T. ten Brink en J. ter Mors, *Informatiegestuurd politiewerk in de praktijk*. Deventer: Vakmedianet 2017.

Huberts, L.W.J.C. en J. Naeyé, *Integriteit van de politie. Wat we weten op basis van Nederlands onderzoek*. Zeist: Kerckebosch 2005.

Inspectie Veiligheid en Justitie, *Een onderzoek naar maatregelen die moeten voorkomen dat politieambtenaren onjuist gebruik maken van politie-informatie*. Den Haag: IVJ 2016.

Kruithof, K.R., *Integriteit bij de politie Rotterdam-Rijnmond* (scriptie Rotterdam). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 2011.

Lamboo, T., *Integriteitsbeleid van de Nederlandse politie*. Delft: Eburon 2005.

Lasthuizen, K., L.W.J.C. Huberts en M. Kaptein, *Integriteitsopvattingen bij de politie. Beschrijving en verklaring van de omvang en aanvaard-*

*baarheid van integriteitsschendingen op basis van surveyonderzoek onder politiemedewerkers*. Zeist: Kerckebosch 2004.

Manning, P., *Information technologies and the police*. Chicago: Chicago University Press 1992.

Meershoek, G., *De Gemeentepolitie in een veranderende samenleving*. Amsterdam: Boom 2006.

Meerts, C.A., *The semi-autonomous world of corporate investigators. Modus vivendi, legality and control* (diss. Rotterdam). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam 2018.

Naeyé, J., L. Huberts, C. van Zweden, V. Busato en B. Berger, *Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Meningen en ervaringen van politiemensen*. Zeist: Kerckebosch 2004.

Nelen, H. en E. Kolthoff, *Georganiseerde criminaliteit en integriteit van rechtshandhavingsinstanties*. Den Haag: WODC 2017.

Punch, M., *Police corruption. Deviance, accountability and reform in policing*. Cullompton: Willan 2009.

Ruth, A. van en L. Gunther Moor, *Lekken of verstrekken? De informele informatie-uitwisseling tussen opsporingsinstanties en derden*. Ubbergen: Tandem Felix 1997.

Sloot, M., *Integriteitsschendingen binnen de politie. Op zoek naar oorzaken* (scriptie Leiden). Leiden: Universiteit Leiden 2013.

Tankeren, M.H.M. van, *Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet*. Amsterdam: VU/Politie en Wetenschap 2010.

Victoria Police, Office of Police Integrity, *Sensitive and confidential information in a police environment*. Melbourne: Discussion paper no. 2, 2010.

## Bijlage I
## Personalia onderzoekers

Drs. Carla Bronkhorst-Giesen is afgestudeerd aan de Universiteit Maastricht in de klinisch-forensische psychologie en aan de Universiteit Leiden in de criminologie. Vanaf 2012 is zij verbonden aan de Politieacademie, vanaf 2015 als onderzoeker bij het team Kennis & Onderzoek.

Drs. José van den Goor is in 1988 in Nijmegen aan de Radboud Universiteit afgestudeerd als onderwijspsycholoog. Vanaf 2006 is ze verbonden aan de Politieacademie, sinds maart 2016 als onderzoeker bij het team Kennis & Onderzoek.

Dr. Guus Meershoek studeerde politicologie aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde aan dezelfde universiteit. Hij is lector politiegeschiedenis aan de Politieacademie en universitair docent bestuurskunde aan de Universiteit Twente.

Nanette Slagmolen MSc is afgestudeerd in de sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Sinds 2012 is zij binnen de politieorganisatie werkzaam als wetenschappelijk onderzoeker op het gebied van weerbaarheid, vanaf 2016 als onderzoeker bij het team Kennis & Onderzoek van de Politieacademie.

Dr. Annika Smit studeerde vergelijkende en fysiologische psychologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, waar ze promoveerde in de biologische psychologie. Zij is als lector weerbaarheid verbonden aan de Politieacademie.

## Bijlage II
## Procedure steekproeftrekking

De procedure van de steekproeftrekking per afdeling ging als volgt.

Stap 1: Per afdeling werd het absolute aantal dossiers berekend voor de steekproef, dit is het aantal dossiers dat geanalyseerd zou worden. Wanneer dit niet tot een rond getal leidde, werd naar boven afgerond: bijvoorbeeld 20% van 81 = 16,2 dossiers, naar boven afgerond zijn dit 17 dossiers.

Stap 2: De dossiers werden in chronologische volgorde gezet. Waar mogelijk werd deze volgorde bepaald door de datum waarop een melding was binnengekomen bij een afdeling. In het geval de datum onbetrouwbaar of onbekend was, werd gekeken naar andere mogelijkheden; zo werd bijvoorbeeld aan de hand van de dossiernummers een chronologische volgorde bepaald.

Stap 3: Per afdeling werd ad random de volgorde van de dossiers bepaald door het toekennen van één van de twee volgende condities:
1. recent-oud of
2. oud-recent.

Conditie 1 hield in dat de totaallijst met dossiers van een afdeling begon met het meest recente dossier en eindigde met het oudste dossier. Voor conditie 2 gold het omgekeerde: oudste dossier bovenaan, meest recente dossier onderaan.

Stap 4: Het selecteren van een dossier werd opnieuw ad random bepaald door één van de volgende twee condities:
1. start met de selectie bij het eerste dossier van de totale lijst of
2. start met de selectie bij het derde (vierde/vijfde/zesde/enz.) dossier van de totale lijst.

Conditie 2 veranderde wanneer het werd toegewezen: de eerste keer dat conditie 2 werd toegewezen aan een afdeling werd gestart bij het derde dossier; de tweede keer werd gestart bij het vierde dossier; de derde keer werd gestart bij het vijfde dossier; en zo verder. Op deze manier begint de selectie niet steeds bovenaan de dossierlijst (conditie 1), maar ook verderop in de dossierlijst.

Het selecteren van een dossier ging op getrapte wijze: tussen de geselecteerde dossiers zaten steeds vijf stappen. Vijf, omdat de steekproef uit 20% van het totaalaantal dossiers van een afdeling bestaat: 20% is een vijfde van 100%. Het selecteren ging door (als men onderaan de lijst was, ging men bovenaan weer verder) tot het absolute aantal dossiers dat vooraf was bepaald, was geselecteerd.

# Bijlage III
# Analyseschema lekonderzoek

## 1. Het dossier

### *1.1 Onderzoekende afdeling (keuze uit)*

1 Noord-Holland
2 Amsterdam
3 Den Haag
4 Rotterdam
5 Zeeland-West-Brabant
6 Oost-Brabant
7 Midden-Nederland
8 Landelijke Eenheid
9 Noord-Nederland
10 Oost-Nederland
11 Limburg
12 Politie Diensten Centrum
13 Politieacademie
14 Koninklijke Marechaussee
15 Rijksrecherche

### *1.2 Onderzoektype (keuze uit)*

→ *Het hoogste niveau noteren.*
1 Melding
2 Oriënterend onderzoek
3 Lijnonderzoek
4 Intern onderzoek (bestuursrechtelijk/disciplinair)
5 Strafrechtelijk onderzoek
6 Strafrechtelijk en intern onderzoek

### *1.3 Dossiernummer (open invoer)*

### *1.4 Startdatum (open invoer)*

→ *De datum noteren waarop de melding is binnengekomen bij* afdeling.

### *1.5 Onderzoek is afgerond (keuze uit)*

1 ja / 2 nee

### *1.6 Einddatum (open invoer)*

→ *De datum noteren waarop het onderzoek door* afdeling *is afgerond. Wanneer het onderzoek nog loopt, vul dan de meest recente datum in die je kan vinden in het dossier (bijv. in het journaal).*

### *1.7 Omvang dossier (in pagina's)*

→ *Alle bedrukte pagina's tellen (dubbelzijdige pagina's = 2 pagina's).*

### *1.8 Delictspecificatie als in interne categorisering (open invoer)*

→ *Nagaan hoe het dossier staat gecategoriseerd in het systeem van de desbetreffende afdeling.*

### *1.9 Startdelict of bijvangst (keuze uit)*

→ *Hoe de melding bij afdeling binnenkomt. (interpretatie intentie melder)*
1 Lekken als startdelict
2 Lekken als bijvangst/secundair

### *1.10 Ingezette bestuursrechtelijke middelen (open invoer)*

→ *Volg hier het onderzoektype van de afdeling.*

### *1.11 Ingezette strafvorderlijke middelen (open invoer)*

→ *Volg hier het onderzoektype van de afdeling.*

### 1.12 Uitkomst[43] (keuze uit)

→ *Alleen de uitkomst aangaande het lekken noteren. Als de uitkomst niet in het dossier staat, dan checken bij contactpersoon afdeling. Weet hij/zij het ook niet, dan een eigen interpretatie invullen.*

1 Geen vervolg na melding
2 Geen vervolg na oriënterend onderzoek
3 Lijnafdoening zonder plichtsverzuim
4 Verdenking weerlegd
5 Niet aangetoond
6 Strafbaar feit
7 Plichtsverzuim
8 Strafbaar feit en plichtsverzuim
9 Overig (bijv. niet teruggekoppelde lijnafdoening)

### 1.13 Alle slotbevindingen (open invoer)

→ *Alle strafbare feiten op hoog abstractieniveau noteren.*

### 1.14 Disciplinaire afdoening – plichtsverzuim (keuze uit)

1 Geen
2 BARP 77:1-A schriftelijke berisping
3 BARP 77:1-B buitengewone dienst
4 BARP 77:1-C inhouding vakantie-uren
5 BARP 77:1-D geldboete
6 BARP 77:1-E inhouding salaris
7 BARP 77:1-F tijdelijk lager salaris
8 BARP 77:1-G geen periodieke salarisverhoging
9 BARP 77:1-H schorsing voor bepaalde tijd
10 BARP 77:1-I plaatsing lagere salarisschaal
11 BARP 77:1-J ontslag
12 BARP 77:2 tijdelijke verwijdering van opleiding
13 BARP 64 verplaatsing
14 BARP 68 betaling schadevergoeding
15 BARP 87 ontslag op verzoek
16 Cursus, scholing, opleiding
17 Begeleiding
18 Functioneringstraject
19 Gesprek – waarschuwing
20 Overige disciplinaire afdoening

43 NB De afdeling doet alleen het onderzoek, deze velt geen oordeel.

21 Voorwaardelijk ontslag (eventueel met andere maatregelen als overplaatsing)
[99 (missing value) wanneer afdoening onbekend is]

### *1.15 OM afdoening (keuze uit)*

1 Geen
2 Sepot
3 Transactie – geldboete
4 Taakstraf
5 Ontzegging rijbevoegdheid
6 Voorwaardelijk sepot
[99 (missing value) wanneer afdoening onbekend is]

### *1.16 Rechterlijke afdoening (keuze uit)*

1 Geen
2 OM niet-ontvankelijk
3 Ontslag van rechtsvervolging
4 Vrijspraak
5 Schuldigverklaring zonder straf
6 Geldboete
7 Taakstraf
8 Vrijheidsstraf
[99 (missing value) wanneer afdoening onbekend is]

## 2. Onderzoeksproces (melding / cumulatief inzicht[44])

### *2.1 MELDING – De startmelding (open invoer)*

→ *Alle informatie die bij een afdeling is binnengekomen en waar geen eigen investering door de afdeling bij is komen kijken.*

### *2.2 MELDING – Bijvangst (open invoer)*

→ *Informatie die niet gerelateerd is aan het lekken.*

44 Melding = alle informatie *zonder* eigen investering door afdeling. Cumulatief = alle informatie die (na de melding) tijdens het onderzoeksproces van de afdeling is toegevoegd. Het voortschrijdend inzicht.

### 2.3 MELDING – *Bijkomende meldingen aangaande lekken (open invoer)*

→ *Gaande het onderzoek kunnen meerdere meldingen binnenkomen bij een afdeling die* verwant *zijn aan het lekken. Dus het gaat hier* niet *om de informatie die door een afdeling gevonden is d.m.v. eigen speurwerk (= cumulatief) en* niet *om informatie over bijv. een hennepplantage (= bijvangst), maar informatie afkomstig van een ander persoon/systeem/instantie.*

### 2.4 MELDING – *Hoe het lekken aan het licht is gekomen (keuze uit)*

1 Gemeld door lekkende collega zelf
2 Opgemerkt door collega's
3 Opgemerkt door leidinggevende
4 Opgemerkt tijdens lopend onderzoek
5 TCI PV
6 Melding van gerelateerde burger
7 Melding van niet-gerelateerde burger
8 Melding van andere instanties
9 Publiciteit
10 Anders

### 2.5 MELDING – *Type gelekte informatie volgens melding (meerdere mogelijkheden)*

1 Criminele subjecten
2 Persoonsinformatie burger
3 Persoonsinformatie politiecollega
4 Persoonsinformatie overige overheidsfunctionarissen
5 Objectinformatie (kenteken, pand, enz.)
6 Bedrijfsinformatie (KvK, aanbesteding, politieorganisatie, enz.)
7 Tactische informatie
8 Politieonderwijs
9 Persoonsinformatie over zichzelf
10 Overig
11 Onduidelijk
12 Niet van toepassing

### *2.6 MELDING – Operationele schade die door het lekken aangericht kan worden (keuze uit)*

→ *Invullen naar eigen interpretatie.*
1 Geen
2 Operationele schade: overkomelijke tegenslag
3 Operationele schade: stukmaken operatie/politie-interventie
4 Operationele schade: stukmaken opsporingszaak teamniveau
5 Operationele schade: stukmaken opsporingszaak teamoverstijgend organisatieniveau
6 Onduidelijk

### *2.7 MELDING – Overige schade die door het lekken aangericht kan worden (meerdere mogelijkheden)*

→ *Invullen naar eigen interpretatie.*
1 Schade andere partners (justitie/bestuur e.d.)
2 Schade aan privacy burgers
3 Publieke aanzien / rechtstatelijke imago van de politieorganisatie geschaad
4 Interne vertrouwensschade teamniveau
5 Interne vertrouwensschade organisatieniveau
6 Overig
7 Onduidelijk
8 Niet van toepassing

### *2.8 CUMULATIEF – Rubricering gelekte informatie (keuze uit)*

1 'Hot' informatie
2 'Cold' informatie
3 Onduidelijk

### *2.9 CUMULATIEF – Type gelekte informatie (meerdere mogelijkheden)*

1 Criminele subjecten
2 Persoonsinformatie burger
3 Persoonsinformatie politiecollega
4 Persoonsinformatie overige overheidsfunctionarissen
5 Objectinformatie (kenteken, pand, enz.)
6 Bedrijfsinformatie (KvK, aanbesteding, politieorganisatie, enz.)
7 Tactische informatie
8 Politieonderwijs

9 Persoonsinformatie over zichzelf
10 Overig
11 Onduidelijk
12 Niet van toepassing

### 2.10 CUMULATIEF – *Herkomst gelekte informatie vanuit de cumulatieve informatie (meerdere mogelijkheden)*

1 Systemen (Summ-IT, BVO, BVH, GBA, enz.)
2 Papieren stukken
3 Mondelinge overdracht
4 Digitale informatiedragers (USB, laptop, mobiel, enz.)
5 Overig
6 Onduidelijk
7 Niet van toepassing

### 2.11 CUMULATIEF – *Duur van het lekken vanuit de cumulatieve informatie (keuze uit)*

1 Kortstondig en incidenteel
2 Langdurig en structureel
3 Onduidelijk
4 Niet van toepassing

### 2.12 CUMULATIEF – *Operationele schade die lijkt te zijn aangericht door het lekken (keuze uit)*

→ *Invullen naar eigen interpretatie.*
1 Geen
2 Operationele schade: overkomelijke tegenslag
3 Operationele schade: stukmaken operatie/politie-interventie
4 Operationele schade: stukmaken opsporingszaak teamniveau
5 Operationele schade: stukmaken opsporingszaak teamoverstijgend organisatieniveau
6 Onduidelijk
7 Niet van toepassing

### 2.13 CUMULATIEF – *Overige schade die lijkt te zijn aangericht door het lekken (meerdere mogelijkheden)*

1 Schade andere partners (justitie/bestuur e.d.)
2 Schade aan privacy burgers

3 Publieke aanzien / rechtstatelijke imago van de politieorganisatie geschaad
4 Interne vertrouwensschade teamniveau
5 Interne vertrouwensschade organisatieniveau
6 Overig
7 Onduidelijk
8 Geen
9 Niet van toepassing

## 3. De verdachte beambte

### *3.1 Verdachte geïdentificeerd (keuze uit)*

1 Ja
2 Nee (NN)

### *3.2 Persoonskenmerken (diverse variabelen met open invoer)*

– Geslacht (1 vrouw / 2 man / 3 onduidelijk (NN))
– Leeftijd
– Gehuwd of liefdesrelatie (1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t. (NN))
– Etnische achtergrond
→ *Keuze maken op basis van de achternaam: NL of niet-NL. Niet de achternaam zelf invullen!*
– Eenheid en afdeling
– Functie en rang. Rang: 1 niet-executief; 2 surveillant; 3 agent; 4 hoofdagent; 5 brigadier; 6 inspecteur; 7 hoofdinspecteur; 8 commissaris; 9 hoofdcommissaris; 10 onduidelijk; 11 n.v.t.
– Opleiding
– Taakaccent/werkthema
– Dienstjaren
– Frequente verandering van functie in voorgaande jaren
– Privéomgang met collega's (1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t. (NN))
– Passende screening ondergaan (1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t. (NN))

### *3.3 Besef van het ongeoorloofde karakter van de handeling / perceptie van de heersende normen in de politieorganisatie (open invoer)*

– Besef vooraf dat het niet toelaatbaar was
→ *In citaatvorm inclusief bronvermelding en grondslag.*

– Poging ondernomen om het lekken (administratief) toe te dekken
→ *In citaatvorm inclusief bronvermelding en grondslag.*
– Erkenning foutief karakter na ontdekking
→ *In citaatvorm inclusief bronvermelding en grondslag.*

### *3.4 Inschatting van de pakkans vooraf (keuze uit en open invoer)*

*→ Naar eigen inschatting invoeren hoe de verdachte beambte de pakkans inschatte, afgeleid van wat de verdachte zegt in het verhoor. Let op: wanneer bij 3.3 geen besef is ingevoerd, dan is 3.4 'n.v.t.'.*

1 Gering
2 Groot
3 Onduidelijk
4 N.v.t.

### *3.5 Drijfveren (meerdere mogelijkheden)*

→ *Voor alle geldt: onderbouwing in citaatvorm inclusief bronvermelding.*
1 Onachtzaamheid/onzorgvuldigheid
2 Familiaire loyaliteit
3 Collegiale loyaliteit met (oud-)collega
4 Vriendschap
5 Liefdesrelatie
6 Seks
7 Sociale status
8 Financieel gewin
9 Positiebevordering (nevenactiviteit, politiek e.d.)
10 Eigenrichting
11 Rechtvaardigheid
12 Bezorgdheid
13 Frustratie
14 Overig
15 Onduidelijk
16 Niet van toepassing

### *3.6 Genomen barrières om tot de informatie te komen (keuze uit)*

1 Geen, verdachte was rechtmatig geautoriseerd voor systemen en locaties (toegangspas e.d.)
2 Geen, verdachte was onrechtmatig geautoriseerd voor systemen en locaties (toegangspas e.d.)

3 Verdachte heeft zonder instemming autorisatie/toegang van een collega gebruikt
4 Verdachte heeft collega aangezet tot informatiebevraging en -verstrekking
5 Onduidelijk
6 Niet van toepassing

### *3.7 Was er merkbaar toezicht aanwezig (keuze uit)*

→ *Waar het gaat om het gebruik van de systemen: was er toezicht van anderen (bijv. LG of collega's) op de verdachte op het gebruik van systemen door de verdachte beambte?*
– 1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.

### *3.8 Gemoedstoestand bij ontdekking (diverse variabelen en open invoer)→ Naar eigen interpretatie invoeren. Belangrijk is dat je zelf in een zo neutraal mogelijke staat bent tijdens het lezen van een verslag (bijv. het verhoor).*

– Energieniveau / activatieniveau (1 laag / 2 neutraal / 3 hoog / 4 onduidelijk / 5 n.v.t.)
→ ***Open invoer:*** *onderbouwing in citaatvorm inclusief bronvermelding.*
– Emotiebeleving (1 liefde / 2 angst / 3 vreugde / 4 woede / 5 verdriet / 6 verbazing / 7 schaamte / 8 walging / 9 onduidelijk / 10 n.v.t.)
→ ***Open invoer:*** *onderbouwing in citaatvorm inclusief bronvermelding.*
→ *'N.v.t.' invullen wanneer de verdachte niet geconfronteerd is met de ontdekking, als hij/zij bijv. niet is gehoord.*

### *3.9 Privégerelateerde problematiek (open invoer)*

### *3.10 Werkgerelateerde problematiek (open invoer)*

### *3.11 Financiële problematiek (open invoer en keuze uit)*

– Open invoer financiële problematiek
– Loonbeslag (1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.)

### *3.12 De werkomgeving van de verdachte voorafgaand en ten tijde van het lekken (diverse variabelen met open invoer)*

→ *Onderbouwing in citaatvorm inclusief bronvermelding en aangeven van wie het citaat afkomstig is (verdachte / LG / collega, enz.).*
– Opstelling leidinggevende
– Opstelling collega´s
– Sfeer op de afdeling

### *3.13 De werkomgeving van de verdachte na bekendwording van het lekken (diverse variabelen met open invoer)*

– Opstelling leidinggevende
– Opstelling collega's
– Sfeer op de afdeling

## 4. De ontvanger en de context

### *4.1 Is de gelekte informatie voor eigen gebruik? (keuze uit)*

– 1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.

### *4.2 Is de gelekte informatie gedeeld met derden? (keuze uit)*

– 1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.

### *4.3 Is de ontvanger van de gelekte informatie geïdentificeerd? (keuze uit en open invoer)*

– 1 ja / 2 nee / 3 n.v.t.
– naam/namen van ontvanger (persoon/groep e.d.) invoeren

### *4.4 De sfeer waarin het delict werd voltrokken (meerdere mogelijkheden) (vanaf hier 'n.v.t.' bij lekken aan zelf)*

→ *In welke sfeer / onder welke omstandigheden heeft het lekken zich voltrokken? Het gaat hier niet om de fysieke plek.*
1 Geen aanwezigen
2 (Ex-)familie
3 Vriendenkring
4 (Ex-)partner
5 Bedrijfsleven
6 Non-profitorganisaties en verenigingen

7 Met criminaliteit geassocieerde organisaties en verenigingen
8 Anderszins bekende omgeving (bijv. woonomgeving)
9 Onduidelijk
10 Niet van toepassing

### 4.5 MELDING – *De relatie tussen lekker en ontvanger (meerdere mogelijkheden)*

1 Familie
2 Vriend(in)
3 Liefdespartner
4 Ex-familie
5 Ex-liefdespartner
6 Politiecollega
7 Ex-politiecollega
8 Overheid collega
9 Zakelijk contact
10 Hobbymatig contact
11 Relatieve onbekenden van elkaar
12 Absolute onbekenden van elkaar
13 Overig
14 Onduidelijk
15 Niet van toepassing

### 4.6 CUMULATIEF – *De relatie tussen lekker en ontvanger (meerdere mogelijkheden)*

1 Familie
2 Vriend(in)
3 Liefdespartner
4 Ex-familie
5 Ex-liefdespartner
6 Politiecollega
7 Ex-politiecollega
8 Overheid collega
9 Zakelijk contact
10 Hobbymatig contact
11 Relatieve onbekenden van elkaar
12 Absolute onbekenden van elkaar
13 Overig
14 Onduidelijk
15 Niet van toepassing

### 4.7 MELDING – *Criminele achtergrond ontvanger (keuze uit)*

1 Geen criminele achtergrond bekend
2 Wel criminele achtergrond bekend, maar niveau onbekend
3 Bekende van de politie (niveau veelpleger / kruimeltjesdief / loopjongen binnen CSV)
4 Bekende van de politie (niveau sleutelfiguur / topman / facilitator georganiseerde misdaad)
5 Onduidelijk
6 Niet van toepassing

### 4.8 CUMULATIEF – *Criminele achtergrond ontvanger (keuze uit)*

1 Geen criminele achtergrond bekend
2 Wel criminele achtergrond bekend, maar niveau onbekend
3 Bekende van de politie (niveau veelpleger / kruimeltjesdief / loopjongen binnen CSV)
4 Bekende van de politie (niveau sleutelfiguur / topman / facilitator georganiseerde misdaad)
5 Onduidelijk
6 Niet van toepassing

### 4.9 MELDING – *Journalistieke achtergrond ontvanger (keuze uit)*

– 1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.

### 4.10 CUMULATIEF – *Journalistieke achtergrond ontvanger (keuze uit)*

– 1 ja / 2 nee / 3 onduidelijk / 4 n.v.t.

### 4.11 MELDING – *Achtergrond advocatuur ontvanger (keuze uit)*

1 Ja, civielrecht (de overheid is in dit geval, in beginsel, geen partij)
2 Ja, strafrecht (tussen overheid en burger)
3 Nee
4 Onduidelijk
5 Niet van toepassing

### *4.12 CUMULATIEF – Achtergrond advocatuur ontvanger (keuze uit)*

1 Ja, civielrecht (de overheid is in dit geval, in beginsel, geen partij)
2 Ja, strafrecht (tussen overheid en burger)
3 Nee
4 Onduidelijk
5 Niet van toepassing

### *4.13 De (regie)rol van de ontvanger (keuze uit)*

1 Geen (regie)rol (overdracht is bij toeval ontstaan; bijv. als er niets is gevraagd)
2 Informatie was zonder druk gevraagd
3 Sociale druk uitgeoefend
4 Collegiale druk uitgeoefend
5 Beloning in vooruitzicht gesteld/uitgekeerd
6 Dreigement/intimidatie
7 Afpersing/chantage
8 Overig
9 Onduidelijk
10 Niet van toepassing

### 5 Opmerkingen/toevoegingen open invoer

→ *Alles wat opvalt en wat je nergens anders kwijt kan.*

Publicaties in de onderzoeksreeks Politieacademie bij Boom criminologie

Otto Adang, Wim van Oorschot & Sander Bolster (2011). *De politieaanpak van voetbalwedstrijden in Nederland. Ervaringen van peer review evaluatieteams.*
Cees Sprenger & Eefje Teeuwisse (2011). *Slim vakmanschap. Onderzoek rond het versterken van vakmanschap binnen de politie.*
E.J. van der Torre, P.J. Gieling, M.C. Dozy, F.C. van Leeuwen & W. Hamoen (2011). *Veilig politiewerk. De basispolitie over geweldgebruik.*
H. Sollie & N. Kop (2012). *Joint Investigation Teams. Lessons learned.*
G. Meershoek (2012). *Kees Peijster en de herijking van de maatschappelijke politierol.*
Menno van Duin, Pieter Tops, Vina Wijkhuijs, Otto Adang & Nicolien Kop (2012). *Lessen in crisisbeheersing. Dilemma's uit het schietdrama in Alphen aan den Rijn.*
Nicolien Kop (2012). *Van opsporing naar criminaliteitsbeheersing. Vijf strategische implicaties.*
Nicolien Kop, Ronald van der Wal & Gerard Snel (2012). *Opsporing belicht. Over strategieën in de opsporingspraktijk.*
Toine Spapens (2012). *De complexiteit van milieucriminaliteit. De aard van het misdrijf, de opsporing en de samenwerkingsrelaties.*
Balthazar Beke, Henk Ferwerda, Edward van der Torre & Eric Bervoets (2012). *Jeugdgroepen en Geweld: van signalering naar aanpak.*
Henk Sollie, Vina Wijkhuijs, Walter Hilhorst, Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2013). *Aanpak multi-problematiek bij gezinnen met een Roma-achtergrond. Een kennisfundament voor professionals.*
Cees Sprenger & Hans Regterschot (2013). *Plankzaken opgeruimd. Een beweging van onderop.*
Guus Meershoek & Bob Hoogenboom (2013). *De draagbare Van Reenen. Piet van Reenen over politie en geweldsbeheersing.*
Menno van Duin, Vina Wijkhuijs & Wouter Jong (red.) (2013). *Lessen uit crises en minicrises 2012.*
Toine Spapens, Monique Bruinsma, Lonneke van Hout & Jessica de Jong (2013). *Vuile olie. Onrechtmatig verwerken en mengen van olieproducten als vormen van milieucriminaliteit.*
Pieter Tops, Cees Sprenger & Nicolien Kop (red.) (2013). *Kennis in de frontlijn. Ervaringen met praktijkonderzoek in de politie.*
E.J. van der Torre, M. Gieling & M.Y. Bruinsma (2014). *Bedreigen en intimideren van OM- en politiemedewerkers. Een onderzoek naar frequentie, aard, gevolgen en aanpak.*
Mariëlle den Hengst, Ben Rovers & Hans Regterschot (2014). *Intelligence bij evenementen. Een inventarisatie van risicomanagementpraktijken bij de politie.*
Mariëlle den Hengst & Michiel In 't Veld (2014). *Briefen voor en door basisteams. Een onderzoek naar verbeteringen in de overdracht van briefingsinformatie.*
Otto Adang (red.) (2014). *Politie en evenementen. Feiten, ervaringen en goede werkwijzen.*
Menno van Duin & Vina Wijkhuijs (red.) (2014). *Lessen uit crises en minicrises 2013.*
Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2014). *Opsporing bij evenementen.*
E.J. van der Torre, M. Gieling, T. Tannous, R. Holvast & P. van Os (2014). *Over de grens. Een empirische studie naar arbeidsgerelateerd geweld tegen politiemensen in werk- en privétijd.*
P.W. Tops & E.J. van der Torre (2015). *Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit.*
Annika Smit, Nanette Slagmolen & Marion Brepoels (2015). *Weerbaarheid onderzocht (2010-2015). Over menselijke processen in het politiewerk.*
Marion Brepoels, Nanette Slagmolen & Annika Smit (2015). *Veerkrachtige verhalen. Weerbaarheid in de politiepraktijk.*
Gabriël van den Brink, Wiljan Hendrikx, Merlijn van Hulst, Nicole Maalsté & Bas Mali (2015). *Een onderzoek naar de morele weerbaarheid van Nederlandse politiefunctionarissen.*
Pieter van Reenen (2016) *Politiechefs.*
E.J. van der Torre & J.M. van Valkenhoef (2017). *De lokale betekenis van basisteams. Over het werk van geüniformeerde agenten en het gebrek aan rechercheurs.*

J. Lam, A. Rottenberg, M.A.R. Sinke, E.Y. Tigchelaar & N. Kop (2017). *Integraal werken loont. Onderzoek naar de veiligheidsstrategie B3W bij woninginbraken*.

Jerôme Lam, Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2018). *Sluipend gif. Een onderzoek naar ondermijnende criminaliteit*.

Pieter Tops, Judith van Valkenhoef, Edward van der Torre & Luuk van Spijk (2018). *Waar een klein land groot in kan zijn. Nederland en synthetische drugs in de afgelopen 50 jaar.*

Annika Smit, Nanette Slagmolen, Carla Bronkhorst, José van den Goor & Guus Meershoek (2019). *Het lekken van vertrouwelijke politie-informatie. Aard, omvang en ernst van het fenomeen bij de Nationale Politie en de Koninklijke Marechaussee.*

**De Politieacademie** is het onderwijs-, kennis- en onderzoeksinstituut voor de politie. De koers van de Politieacademie is gericht op voortdurende kwaliteitsverbetering van het politievak. Kennis en onderzoek leveren daar een belangrijke bijdrage aan; de activiteiten zijn gericht op verbeteringen in de politiepraktijk en aanpassingen in het onderwijs. De onderzoeksfunctie heeft daarbij oog voor de actualiteit en ontwikkelingen, maar is tevens op gepaste afstand van de dagelijkse hectiek.

**www.politieacademie.nl**

Het prijsgeven van vertrouwelijke politie-informatie wordt onderkend als een ernstig vergrijp, zowel door politiemensen zelf als in de samenleving. Vooral gevallen waarin zulke informatie aan criminelen blijkt te zijn verkocht, kunnen op massale media-aandacht rekenen. Ze leiden tot speculatie over de omvang (neemt het toe?) en de oorzaken (frustratie onder agenten over de reorganisatie, gerichte ondermijning door georganiseerde misdaad?).

Voor dit onderzoek naar lekken van vertrouwelijke politie-informatie kregen de onderzoekers toegang tot alle dossiers (2015 en 2016) van de afdelingen die integriteitsschendingen onderzoeken bij de Politie en de Marechaussee. Voor het eerst zijn zo middels systematische dossieranalyse aard, omvang en ernst van lekken in kaart gebracht. Deze fenomeenbeschrijving geeft de politie handvatten voor preventieve maatregelen. Ook beschrijven de onderzoekers de wijze waarop meldingen van lekken worden behandeld, wat aanknopingspunten voor verbeteringen biedt.

ISBN 978-94-6236-899-6


POLITIE
Politieacademie

«waakzaam en dienstbaar»